

MOSLIMS

begrip

CHRISTENEN

JUNI/JULI 2001
JAARGANG 27 no. 3

*Islamitische
hulp-
verlening*

begrip

BUREAUS VOOR ONTMOETING MET MOSLIMS

Rooms Katholieke Kerk in Nederland: Berry van Oers, Cura Migratorum-ID
Luybenstraat 17, 5211 BR 's-Hertogenbosch. Tel. (+31) 073-6145159

Rooms Katholieke Kerk in België: Simon Lambregs, pr.
Hooiweg 188 B-3600 Genk, België. Tel. (+32) 089-352 883

Samen op Weg-Kerken: Josien Folbert, Ane Mulder
Postbus 8506, 3503 RM Utrecht Tel. (+31) 030-880 1 880

REDACTIE:

Martha Frederiks
Josien Folbert
Simon Lambregs
Nico Landman
Ane Mulder (kernredactie)
Berry van Oers (kernredactie)
Piet Reesink (eindredactie)
Ge Speelman
Karel Steenbrink
Pim Valkenberg
Ad.C.W. Voorbij
E-mail: begrip@planet.nl
Tekeningen: Frans Kalb

Abonnementen:

f30,- / 600 Bfrs per jaar (5 nummers)
Losse nummers: f6,50 / 120 Bfrs
Giro 4 300 211 tnv Begrip/Cura Migratorum
België: Kredietbank 453-0258581-69
tnv Begrip, Hooiweg 188, B-3600 Genk

*Abonnementen kunnen elk gewenst moment
ingaan en worden automatisch verlengd,
tenzij vier weken voor het begin van het
nieuwe kalenderjaar opgezegd.*

Uitgever, redactie en administratie:

'Cura Migratorum'
Luybenstraat 17
5211 BR 's-Hertogenbosch
Tel. (+31) 073-6145159
Fax. (+31) 073-6131175
Op Internet te raadplegen als: http://efa.nl/levonet/begrip_moslms_christenen

Advertentietarieven op aanvraag.

*Voor het overnemen van artikelen is
toestemming van de uitgever nodig.*

Islamitische hulpverlening

In Nederland denkt haast niemand bij maatschappelijk werk nog aan een religieuze grondslag. Als christenen zich inzetten voor de zwakkeren in de samenleving (the last, least, the lost, the latest), noemen ze dat diaconie. Toch bestaan er ook vormen van christelijk maatschappelijk activeringswerk. Dankzij Hassan Yar heeft het islamitisch maatschappelijk activeringswerk hier een plaats gevonden. Hoe het islamitische maatschappelijk handelen zijn wortels haalt uit de Koran, vinden we beschreven in zijn artikel over islamitische ethiek. Concrete vormen van hulpverlening worden duidelijk in de twee interviews. Het eerste is met Mariëtte Bogaers, geestelijk verzorger in een penitentiaire inrichting voor vrouwen. Het tweede komt uit Vlaanderen. Dürsün, een Turkse moslim, laat zien hoe hulpverlening op straat plaatsvindt vanuit islamitisch perspectief in samenwerking met burgerlijke en katholieke instanties. Als leerhuis laten we Johannes Paulus II aan het woord met zijn toespraak in de Oemajjaden-moskee van Damascus: een mooi voorbeeld en synthese van interreligieuze dialoog.

P. Reesink

INHOUDSOPGAVE

Leerhuis: Eerste paus in moskee	102
Islamitische sociaal-ethiek in de Nederlandse context (<i>Hassan Yar</i>)	105
Gesprek met Mariëtte Bogaers	112
Moslims en christenen schouder aan schouder in hulpverlening en jeugdwerk (<i>Simon Lambregs</i>)	117
Droom, doel en streven (<i>Hassan Yar</i>)	131
Islam in Europa en elders	135
Boeken	145

Eerste paus in moskee

Tijdens zijn reis in Syrië heeft Paus Johannes Paulus II op 6 mei een bezoek gebracht aan de Oemajjaden-moskee in Damascus. Na begroet te zijn door de groot moefti Sjeikh Ahmed Kafstara sprak hij een redevoering uit. In een wereld van haat, nijd en strijd, waar men zelfs uit het bezoek van de paus politieke munt probeerde te slaan, getuigen twee oude mannen dat de dialoog mogelijk is, tussen eeuwenoude vijanden, tussen islam en christendom. Onderstaande rede is niet alleen belangrijk vanwege de historische omstandigheden en plaats. Ook inhoudelijk laat de paus zien dat velerlei vormen van dialoog mogelijk zijn, maar de meest effectieve is de dialoog van het leven. Wat hebben christenen en moslims gemeenschappelijk? Hoe praten we over elkaar? Hoe voeden we onze jeugd op tot respect voor elkaar om geweld en intolerantie te voorkomen? Een uiterst actuele boodschap, ook voor moslims en christenen in Nederland.

Beste moslim vrienden, as-salamu `alaykum

1 Uit heel mijn hart prijs ik de almachtige God voor de genade van deze ontmoeting. Ik ben u erg dankbaar voor het warme onthaal volgens de traditie van gastvrijheid die zo dierbaar is aan deze regio. In het bijzonder gaat mijn dank naar de Minister van Awqaaf en de groot-moefti voor hun hoffelijke wensen. Deze drukken het verlangen uit naar vrede die het hart vervult van elk volk van goede wil. Mijn pelgrimstocht in het jubeljaar heeft belangrijke ontmoetingen gekend met moslim leiders in Caïro en Jeruzalem. En nu ben ik diep geraakt uw gast te zijn hier in de grote Oemajjaden-moskee, zo rijk aan religieuze geschiedenis. Uw grond is voor christenen dierbaar: onze godsdienst heeft hier cruciale perioden gekend van groei en ontwikkeling in de leer. Er zijn hier christelijke gemeenschappen die eeuwenlang in harmonie en vrede hebben geleefd met hun moslim burenen.

2 Onze ontmoeting geschiedt dichtbij de plaats die christenen en moslims vereren als het graf van Johannes de Doper, die de moslim traditie Yahya noemt. De zoon van Zacharia is een uiterst belangrijke figuur in de geschiedenis van het christendom. Hij was immers de voorloper die de weg voor Christus heeft geëffend. Johannes' leven was geheel gewijd aan God en werd bekroond met het martelaarschap. Mogen allen die zijn herinnering hier eren, verlicht worden door zijn getuigenis opdat zij- en ook wij- mogen begrijpen dat de grote levenstaak bestaat uit het zoeken naar de waarheid van God en zijn gerechtigheid. Onze ontmoeting in deze beroemde plaats herinnert ons eraan dat de mens een geestelijk wezen is, geroepen om de absolute heerschappij van God over alles te erkennen en te respecteren. Voor ons, christenen en moslims, is de ontmoeting met God in het

gebed het noodzakelijke voedsel voor onze ziel. Zonder dit voedsel verwelkt onze ziel en strijdt onze wil niet meer voor het goede maar bezwijkt ze voor het kwade.

3 Moslims en christenen houden hun gebedsplaatsen evenzeer in ere. Het zijn oases waar ze de barmhartige God ontmoeten op hun reis naar het eeuwige leven. En ze ontmoeten er hun broeders en zusters in het

geloof. Als tijdens een huwelijk, een begrafenis of andere vieringen christenen en moslims respectvol zwijgen tijdens het gebed van de ander, getuigen ze van wat hen verenigt zonder te verdoezelen of te ontkennen wat hen scheidt. Het is in moskeeën en kerken dat christenen en moslims hun religieuze identiteit hebben gevormd.

Het is tevens daar dat jongeren een belangrijk deel van hun godsdienstige opvoeding ontvangen. Wat voor soort identiteit brengt men de jonge christenen en moslims bij in onze kerken en moskeeën? Ik hoop vurig dat de godsdienstige autoriteiten en godsdienstleraren, moslims en christenen, onze beide belangrijke godsdienst-gemeenschappen voorstellen als gemeenschappen die bezig zijn met dialoog en nooit meer als gemeenschappen die met elkaar strijden. Het is van levensbelang de jongeren de weg te leren van respect en begrip. Zo zullen ze er niet toe komen de godsdienst te misbruiken om haat of geweld te stimuleren of te legitimeren. Geweld vernietigt het beeld van de Schepper in zijn schepsels en het zou nooit beschouwd mogen worden als de vrucht van godsdienstige overtuigingen.

4 Ik hoop echt dat onze ontmoeting van vandaag in de Oemajjaden-moskee het teken is van onze wil de interreligieuze dialoog tussen de katholieke kerk en de islam te bevorderen. Deze dialoog is in de laatste decennia toegenomen en wij mogen vandaag onze dank uiten voor de lange weg die we samen zijn gegaan. Hierin wordt de katholieke kerk op het hoogste niveau vertegenwoordigd door de Pauselijke Raad voor de Interreligieuze Dialoog. Al dertig jaar lang stuurt de Raad aan moslims bij gelegenheid van het 'id al fitr aan het einde van

de ramadan een boodschap. Ik ben erg blij dat dit gebaar door talrijke moslims goed wordt opgepakt als een teken van groeiende vriendschap tussen ons. De laatste jaren heeft de Raad een 'verbindingscomité' in het leven geroepen met internationale islamitische organisaties, en ook met de Al Azhar universiteit in Egypte, die ik vorig jaar mocht bezoeken.

Het is belangrijk dat moslims en christenen doorgaan om samen filosofische en theologische onderwerpen te onderzoeken. Zo kunnen ze tot een objectievere en diepere kennis komen van hun beider religieuze overtuigingen. Door een beter wederzijds begrip zullen ze nieuwe manieren kunnen vinden om onze twee godsdiensten niet als tegengesteld te presenteren -zoals dat maar al te vaak in het verleden is gebeurd- maar als een partnerschap tot groter goed van de menselijke familie.

De interreligieuze dialoog is effectiever als hij voortkomt uit de levenservaring van een 'samen delen met de ander'. Vooral als dit gebeurt in het leven van alle dag, binnen een zelfde gemeenschap of een zelfde cultuur. In Syrië hebben christenen en moslims eeuwen als burens naast elkaar geleefd en de rijke dialoog van het leven is zonder onderbreking doorgegaan. Elk individu en elke familie kent ogenblikken van harmonie en momenten wanneer de dialoog wordt onderbroken. De positieve ervaringen moeten in onze gemeenschappen de hoop op vrede versterken. De negatieve ervaringen zouden deze hoop niet moeten vrijdeden. Telkens als moslims en christenen elkaar beledigen, hebben we er behoefte aan om op zoek te gaan naar de vergeving van de Almachtige en elkaar vergiffenis te schenken. Jezus leert ons dat we de beledi-

gingen van de ander moeten vergeven opdat God onze zonden kan vergeven (Mattheus 6: 14).

Als leden van één unieke menselijke familie en als gelovigen hebben we verplichtingen naar het algemeen welzijn, de gerechtigheid en de solidariteit. De interreligieuze dialoog zal leiden tot verschillende vormen van samenwerking, in het bijzonder als we gehoor geven aan onze plicht om te zorgen voor de armere en de zwakkere. Dat zijn tekenen dat onze aanbidding van God waarachtig is.

5 Terwijl we ons een weg banen door het leven naar onze hemelse bestemming, voelen wij, christenen, de aanwezigheid van Maria, de moeder van Jezus. Ook de islam brengt hulde aan Maria en eert haar: "Hij (God) heeft haar uitverkoren boven de vrouwen van de werelden" (Koran 3: 42). De Maagd van Nazareth, de Vrouwe van Saidnaya, heeft ons geleerd dat God de geringen beschermt en "de hoogmoedigen verstroot" (Lukas 1: 51). Mogen de harten van moslims en christenen zich tot elkaar keren met gevoelens van broederschap en vriendschap opdat de Almachtige ons zegene met de vrede die alleen de Hemel kan geven. Aan de Ene en Almachtige God zij lof en glorie tot in eeuwigheid. Amen.

(vertaald uit het Frans door P. Reesink)

Islamitische sociaal-ethiek in de Nederlandse context

Hassan Yar

Volgens een van de vooraanstaande hedendaagse moslimdenkers, de Egyptische filosoof Hassan Hanafi, mislukken alle hervormings- en ontwikkelingsprojecten in islamitische landen. De reden hiervan is dat de seculier-moderniseringsgezinde politieke elite niet de religieus-traditionele taal en ervaringswereld van de massa spreekt. Grotendeels gaat deze stelling van Hanafi op, als ik als politicoloog kijk naar de ontwikkelingen in mijn geboorteland Turkije en in mijn tweede vaderland Nederland.

Deze spanning, die zich als uitkomst van de confrontatie tussen modernisme en traditie voordoet, is niet alleen maar 'daar' te zien, maar ook 'hier' in Nederland. Illustratief hiervoor is de houding van de overheid. Het wordt bijna routinewerk dat de ene overheid na de andere een integratiebeleid ontwikkelt waarin aangegeven wordt hoe allochtonen moeten worden ingepast in de Nederlandse samenleving. Vervolgens zijn er telkens weer rapporten en studies die uitwijzen dat het integratiebeleid mislukt.

De spanning die professor Hanafi in de ontwikkelingslanden waarneemt, is ook in Nederland te constateren bij de integratie van moslims. Zowel in het welzijnswerk als in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. De main-stream instrumentaria (referentiekader, taal, methodieken, materiaal) die in het publieke domein gebruikt worden om allochtonen te benaderen, blijken ineffectief te zijn. Deze nieuwe culturen hebben hun eigen traditionele levensbeschouwing, die min of meer hun handeling bepaalt, zo niet beïnvloedt.

Het is voor een duurzame, rechtvaardige en een leefbare samenleving de moeite waard te zoeken naar herkenbare noties die het zelfverstaan van deze nieuwe culturen in Nederland bevorderen. Tussen zelfverstaan,

zelfvertrouwen en zelfwaardering bestaat volgens sociaal-psychologische theorieën een verband dat op zijn beurt een voorwaarde is om maatschappelijk betrokken te raken.

In dit artikel tracht ik een bepaald aspect van die traditionele taal bij een bepaalde levensbeschouwelijke groep, namelijk moslims, te behandelen zodat niet de modernisering het hoofdmotto wordt maar eerder het verstaan van deze bevolkingsgroep, waardoor een ontmoeting kan plaats vinden tussen moslims en niet-moslims. Deze ontmoeting is een noodzakelijke voorwaarde voor wederzijdse acceptatie. Met R. Gowricharn, minderhedenonderzoeker aan de universiteit van Amsterdam, onderschrijf ik de volgende stelling: de multiculturele samenleving kan pas dan tot stand komen, als in Nederland sprake is van socio-culturele acceptatie van etnische minderheden door autochtone Nederlanders in alle sferen van het leven.

Houdingen

In wetenschappelijk onderzoek wordt gewezen op typen van houdingen waarmee de gevestigde samenleving de islam en moslims bejagent: één houding beschouwt de

islam en moslims als een onderdeel van de cultuur van migranten; volgens een andere behoort de islam tot een van de bestaande godsdiensten in Nederland. Een derde houding ziet de islam als een gevaar van buiten af: deze godsdienst wil de heilige oorlog verklaren aan alle culturele, maatschappelijke, economische en politieke verworvenheden van de Nederlandse samenleving. Een analyse van de factoren en mechanismen die leiden tot het ontstaan van dit soort houdingen kan zeer interessant zijn. Een dergelijke analyse echter is niet de strekking van dit artikel.

Dynamische realiteit

Wat men ziet bij dergelijke houdingen, is dat er binnen de samenleving een neiging bestaat de islamitische traditie en haar volgelingen als een massief-statisch geheel te zien. Zo'n statische kijk doet geen recht aan de dynamische realiteit van deze traditie. Alhoewel we er hoogstwaarschijnlijk niet aan ontkomen dat zo'n beeld blijft bestaan, ben ik toch geïnteresseerd in het dynamische karakter van deze traditie.

Die dynamiek komt allereerst door het feit dat de ene en zelfde heilige openbarings tekst zich telkens weer verhoudt tot wisselende sociale contexten. Hierdoor zijn verschillende uitkomsten mogelijk.

Een tweede bron van dynamiek zijn de perspectieven van waaruit de islam als godsdienst en cultuur benaderd wordt. Men kan zich niet onttrekken aan de indruk van een arena, waarbinnen de religieuze en socio-culturele thema's - afhankelijk van het perspectief dat de moslim gebruikt - diverse uitkomsten bieden, wanneer zowel de klassieke islamitische als de hedendaagse literatuur bestudeerd wordt. Het maakt nogal

uit of men bij het thematiseren van een islamitisch dimensie de rechtswetenschap (*fiqh*), de apologetische theologie (*kalâm*), de filosofie of de mystiek (*tasawwuf*) hanteert als perspectief.

We moeten hierbij opmerken dat het hierom om de interpretatie van de fundamente van het geloof gaat, niet om de fundamente zelf. God als uniek en soeverein erkennen, die naast zich geen andere goden kent, is zulk een fundament van het islamitische geloof. Dit wordt gedeeld door alle islamitische perspectieven en verschijningsvormen. Volgens de Koran heeft God vele namen, die allemaal wijzen op een of andere goddelijke eigenschap: zoals Allah, (eigen naam), de Opvoedende/zorgzame Heer, de Koning, de Vrede, de Schepper enz. Van al die eigenschappen heeft God er één gekozen die Hij het belangrijkste vindt en dat is barmhartigheid, *rahma*. Die eigenschap heeft Hij zichzelf voorgeschreven. De barmhartigheid speelt ook een grote rol in de islamitische kijk op de mens. Deze roept de mens op de eigenschappen van God na te streven.

Al die namen (99) als de hoedanigheden van God zijn samen te vatten als de Uniciteit, het Leven, de Eeuwigheid, de Wijsheid, de Kracht, de Schoonheid, de Rechtvaardigheid, de Liefde en de Goedheid.

Een van de thema's waarover alle perspectieven gaan, betreft de ontologische kwesties waarbij de zin van het leven het belangrijkste lijkt te zijn.

Islamitische ethiek

De zin van het leven en/of het doel van de mens in dit leven is 'de verinnerlijking van de hierboven samengevatte goddelijke kenmerken'. Een korte samenvatting van een

hoofdstuk over islamitische ethiek uit het naslagwerk van M.M.Sharif *A History of Muslim Philosophy*, lokaliseert mogelijkerwijze dit verinnerlijgingsproces. Sharif geeft aan de hand van relevante koranverzen aan wat de ethische leer van de koran eventueel inhoudt.

Hij begint met de stelling, die breed door alle islamitische scholen en perspectieven wordt onderschreven: dat het koranische mensbeeld ervan uitgaat dat de zin van het leven van de mens ligt in de mate waarin hij slaagt de goddelijke kenmerken te verinnerlijken.

In dit kader staat de behandeling van de hierna volgende kenmerken in de samenvatting van het hoofdstuk 'Ethische leer van de Koran' van M.M.Sharif (1990):

Tawhid (eenheid/uniciteit): wat in theologische zin verwijst naar de uniciteit van God, krijgt verschillende verschijningsvormen in het sociale vlak. Hierbij valt te denken aan de harmonie tussen woord en de daad van de mens. Geloof in de ene God is de noodzakelijke voorwaarde van een ethische waarde maar nog geen voldoende voorwaarde. Het geloof in God is niet alleen maar een innerlijke zaak maar dient ondersteund te worden door het goede handelen. (K 5: 44; 7: 42; 10: 4; 13: 29). Mensen wordt aangeraden bij elkaar te komen, zich in te zetten voor het sociale zodat de chaos, agressiviteit, opruiing, onveiligheid, onrust in de samenleving geweerd kan worden (K 8: 73). Geen enkele zaak kan de blokkering van de vrede en de goede handelingen tussen mensen rechtvaardigen (K 2: 224). Men moet zich tegenover de behoeftigen, de buren en de kwetsbaren goed en vrijgevig gedragen (K 2:83, 177 en 215). De moslim

wordt geleerd het kwade te vergeven en met het kwade het goede af te weren (K 4: 149 en 28: 54). Er wordt gestreefd naar een tolerante, sociale sfeer waarin de volgelingen van verschillende levensbeschouwingen vrij en vreedzaam hun eigen levensbeschouwelijke rituelen praktiseren (2: 256). In het bijzonder worden de gelovigen aangespoord de kloosters, kerken, synagogen en moskeeen, waarin de naam van God veelvuldig herdacht wordt, te beschermen tegen verwoesting (K 22: 40). In de Koran worden openlijk sommige personen uit de Ahl al-Kitab (de mensen van het Boek: christenen en joden) vanwege hun geloof in God geprezen. De ahl- al-Kitab worden uitgenodigd om mee te werken aan de oprichting van een sociaal systeem waarin de vrede domineert. De strijd dient gevoerd te worden tegen degenen die mensen om godsdienstige redenen uit hun woningen verdrijven (K 22: 40; 3: 64 en 110; 2: 62).

De *tawhid* in sociale zin leidt tot een perspectief van de 'eenheid in verscheidenheid van het mensdom'. Alle mensen zijn bij geboorte gelijk en worden als vrije wezens als een schoon blad ter wereld gebracht. Ze zijn allemaal van een zelfde *nafs* (aard) geschapen (K 2: 213; 6: 98; 49: 13). Het enige verschil bij God ligt in de mate waarin de mens in godsbewustzijn (de vreze Gods) verschilt. God laat het werk van iemand die goed doet, niet verloren gaan (K 4: 1; 3: 195).

De rechtvaardigheid ('*adālat*):

De rechtvaardigheid is een goddelijke kenmerk waartoe de mens in de koran wordt opgeroepen als ideaal. Mensen worden uitgenodigd rechtvaardig te zijn tegen over elkaar (K 7: 29; 16: 90; 42: 15). De goddelijk

ke openbaring (*al-wahyi al ilahi*) is de vorm waarin de wijsheid (*hikma*) en de rechtvaardigheid ('*adālat*) samenkomen (K 6: 115). De rechtvaardigheid behoort tot het godsdienstrecht (*sharia*). Hij voorziet in een oprechte houding in woord en daad, in het nakomen van contracten en verplichtingen. De gelovigen wordt aangeraden een systeem te helpen opbouwen waarin de rechtvaardigheid zegeviert. Zij moeten afzien van handelingen die zouden kunnen leiden tot onrecht, bedrog, manipulatie, chaos (K 11: 85; 55: 9).

De liefde

De liefde als een goddelijke kenmerk is een ideaal waartoe de mens wordt opgeroepen. Van God dient gehouden te worden meer dan van alles. Vervolgens wordt men aangespoord van eigen gezinsleden te houden en met name van de eigen moeder. Men moet haar met barmhartigheid behandelen. Deze oproep en opdracht breidt zich uit naar familie, naaste en verre burens, behoeftigen en wezen (K 2:165; 6:151; 29:8;46: 15; 4: 36; 17: 26). Het goede handelen omvat ook het delen van een deel van de eigendom met familieleden, wezen, behoeftigen, kwetsbaren en armen (K 2: 177; 90: 16). Men wordt aangespoord tegenover andere mensen beleefd te zijn (K 3: 159). Zelfs een glimlach tegenover een ander wordt als een '*ibāda* (een dienst waarover God tevreden is) beschouwd.

De goedheid (*khayr*)

De goedheid is in de islamitisch openbaring ook een kenmerk van God. Alle mensen wordt aangeraden zich in te zetten voor het goede en deugdzaam. De grootste beloning van God is voor degenen die wedijveren in

goede daden (K 35: 32). De gelovigen wordt aangeraden de slechte daden af te weren met goede daden. Dan wordt een vijand een boezemvriend (K 41: 34). Men raadt hen aan met een betere groet te beantwoorden dan waarmee zij begroet worden. Wanneer mensen het behoorlijke verrichten, komt dat eigenlijk hen zelf ten goede. Geduld, vergeving en tolerantie jegens anderen fouten zijn de juiste attitudes. Degeenen die de goede, deugdzaam handelingen verrichten, worden zowel in dit leven als in hiernamaals op de beste manier beloond. Het is een plaats waar ze rust zullen vinden. Met die beloning zullen zij tevreden zijn. " (Sharif, 1990, 185-200)

Naast deze goddelijke kenmerken zijn hier nog een tweetal begrippen uit bovenvermelde literatuur noemenswaardig: *taqwa* en *ihsan*.

Taqwa duidt aan het goede te verrichten en het ondeugdelijke na te laten. Het is een uiting van geloof in en respect voor God. De reden van de openbaring van de Koran is de vestiging van *taqwa* onder mensen. *Taqwa* zal de mens beschermen tegen het verderf (K 20: 113); 39: 28; 27: 53; 41:18). De *taqwa* - ook als vreze Gods vertaald - wordt in de islamitische literatuur zeer hoog gehouden. Moslims worden uitgenodigd om te investeren in het ontwikkelen van de eigen *taqwa*. Een gelovige behoort tot de Godvrezenden, als hij gelooft in God, in het hiernamaals, de engelen, de Heilige Schriften en de profeten. Daarnaast moet hij zijn eigendom inzetten voor familie, wezen, behoeftigen, bedelaars, reizigers en voor het vrijkopen van slaven. Hij moet trouw zijn aan het ritueel gebed, de religieuze belasting (*zak-*

aat) betalen aan behoeftigen en zijn geloften nakomen. Voor hem is er een grote beloning (K 2: 177)

Ihsaan: er bestaat gradueel nog een hogere fase in zijnsontwikkeling van de mens. *Ihsaan* kan gekarakteriseerd worden als de handeling die in harmonie is met een zeer diepe verbondenheid met God en de handeling die door de omvattende liefde voor God gestuurd wordt.

Het verrichten van de goede handelingen is een fase in de spirituele ontwikkeling van de mens (K 5: 96). God belooft in de Koran met die mensen samen te zullen zijn die het goede op een aangename en schone manier verrichten en de geholpenen niet in verlegenheid te brengen door hen de verrichte diensten in herinnering te brengen.

Degenen die het *ihsaan*-niveau van de spirituele ontwikkeling hebben bereikt, danken God veelvuldig. Zij worden beloond. De *muhsinin* (mensen van *ihsaan*-niveau) zijn degenen die op de weg van God honger en de dorst kunnen dulden, niet vrezen van de kwade handelingen van de vijand, niet in defaitisme vervallen, tot God bidden in hoop en vrees (K 9: 120), hun eigendom zuiveren door ervan te schenken ter wille van God, daadwerkelijk het goede verrichten, bezig zijn met goede werken, hun eigendom besteden in tijden van zowel voorals tegenspoed, hun woede inhouden, de mensen vergeving schenken, geduld opbrengen en op hun hoede zijn (K 3: 134; 11: 115; 12: 90). Deze gelovigen bidden, geven systematisch *zakaat* en geloven in het hiernamaals (K 31: 4; 5: 12); ze zijn bereid de fouten van mensen te vergeven en door de vingers te zien (K 5: 13). Alle profeten behoren tot deze groep. De *muhsinin* be-

vinden zich niet alleen zelf op het deugd-zame pad, ze begeleiden de anderen op dat pad en helpen een samenleving op te bouwen waarin de vrede, harmonie en tevredenheid overheersen.

Herhaaldelijk wordt gesproken van de beloning (K 6: 84; 37: 80, 105, 110, 121, 130): God zal met hen zijn, zal van hen houden, maakt hen tot zijn ware vrienden zoals hij dat met Abraham heeft gedaan (K 29: 69; 2: 195; 3: 134, 145; 4: 125). Hun beloning behoort tot God en zij zullen vrees noch verdriet proeven. God heeft voor hen de tuinen in het paradijs klaar gemaakt waar zij eeuwig zullen blijven. (K 2: 112; 9: 100) (Sharif, 1990 -Turkse vertaling-, pag. 200-209.)

Het interessante van Sharif is dat hij bij zijn verhandeling van de sociaal-ethische leer enkel en alleen maar refereert aan Koran. Dat is van belang vanwege de primaire rol die de Koran als bron van de islamitische godsdienst en cultuur speelt. Het is de bedoeling van dit citaat om exemplarisch aan te tonen waartoe moslims worden uitgenodigd, als het gaat om de islamitische sociale ethiek als ideaal en werkelijkheid. De koranverzen waaraan de auteur refereert, vormen in hoofdlijnen het religieus-ethische referentiekader voor moslims. De vormen die ze in praktijk gaan krijgen, is in sterke mate afhankelijk van de Nederlandse socio-culturele context.

Net zoals alle andere grote godsdiensten en levensbeschouwingen is ook de islam zich bewust van de kwetsbaarheid van het bestaan. Deze godsdienst heeft eigen dynamieken ontwikkeld om de mens weerbaar te maken. De islam roept de mens en de gemeenschap op om zich in te spannen en zich daadwerkelijk in te zetten voor het goede.

Om op te komen voor degenen die onderdrukt worden. Deze onderdrukking kan van economische, maatschappelijke, culturele of politieke aard zijn.

De islam als een zingevingsysteem is een kader waarbinnen de moslims hun handelingen verrichten. Naast het hierboven vermelde openbaringsboek de Koran, is er ook nog een antropologische dimensie zoals de hadieth. Hierin wordt het doen en laten van de profeet Mohammed weergegeven door verhalen. Verder zijn er nog de historisch culturele praktijken van landen waar moslims vandaan komen.

De activering van deze gemeenschap kan mede in de islamitische tradities haar dynamieken vinden, die aanknopingspunten kunnen vormen voor het maatschappelijk activeringswerk.

Het 'geven aan' of 'delen met behoeftigen' wordt in de Koran vaak samen in dezelfde context met het 'geloven in God' genoemd. De *zakaat* en *sadaqa* zijn vandaag de dag binnen een groot deel van de moslim gemeenschap een levende traditie.

Wat hierboven is aangehaald, vormt een ideaalbeeld om een bijdrage te leveren aan de pogingen het statisch-massieve beeld over de islam te nuanceren.

Als men zich van het probleem bewust is en tevens de islamitische sociale ethiek voor ogen heeft, kan dit leiden tot een ander visie op de islam. Men wordt minder onverschillig en ziet de islam niet meer als fatalistisch. Daardoor wordt de acceptatie van moslims door de ontvangende samenleving groter en voelen dezen zich geaccepteerd.

Conclusie

In dit artikel is nagegaan welke religieus-culturele waarden en normen de islamitische traditie heeft.

De belangrijkste zin van het leven voor een moslim is, of zou moeten zijn, die ten grondslag ligt aan het islamitische altruïsme is de koranoproep aan de mens de kenmerken van God te verinnerlijken. Die kenmerken worden door main-stream islamitische perspectieven samengevat als het Leven, de Uniceit van God, de Eeuwigheid, de Kracht, de Waarheid en/of Wijsheid, de Rechtvaardigheid, de Liefde en de Goedheid.

Men zet zich in voor de ander zonder een materiele tegenprestatie maar verwacht de beloning van God. Nog een hogere spirituele ontwikkeling van het zijn betreft het *ihsaan*-niveau, waarbij men handelt zonder beloning. Het is niet zo zeer de beloning die van God zal komen hier of in hiernamaals, die de *ihsaan*-houding motiveert, maar het is eerder een samenhangende morele opgave en een spirituele toestand van de individuele moslim die tot stand komt door een spirituele reis naar God, reis in God, reis terug van God en reis in de schepping.

Mensen worden aangesproken als moreel handelende actoren. Menselijk handelen, zowel individueel als sociaal, staat niet los op zich zelf, maar wordt in relatie gebracht met de goddelijke, transcendent dimensie van het zijn. Vanuit dit religieus-culturele referentiekader zijn moslims te activeren voor maatschappelijke vraagstukken.

Met de migratie naar Nederland zie je dat de solidariteit en andere vormen van reciprociteit voortdurend veranderen of nieuwe vormen krijgen. Het zichtbaar maken van de gevolgen van de veranderde grondslag kan

leiden tot een positieversterking van moslimmigranten. De nadruk op de versterking van gemeenschappelijkheid bijvoorbeeld, is een aanknopingspunt voor het maatschappelijk activeringswerk. Voor het zoeken naar compensaties voor de geïndividualiseerde, gerationaliseerde, geëconomiseerde cultuur, zou de islamitische traditie wellicht aanknopingspunten kunnen bieden, indien moslims erin slagen zichzelf en de omringende cultuur te begrijpen en indien de ontvangende samenleving probeert moslims te verstaan.

Het valt de lezer misschien op hoezeer de mysterisch/metafysische taal in de hiervoorafgaande alinea's gebruikt wordt om een kijkje te nemen in de sociaal-ethische dimensie van de islam. De bewustwording dat deze taal in de traditionele culturen sterk aanwezig is, zou mogelijk een opening kunnen bieden voor communicatie met nieuwe culturen in Nederland. Dan wordt een gezamenlijk sociaal optrekken mogelijk.

Dit artikel is in een enigszins gewijzigde vorm verschenen in *Markant*, Kwartaalblad voor Maatschappelijk Activeringswerk, nr. 3 jaargang 2000.

drs. H. Yar is coördinator IHSAN, Instituut voor Islamitisch Maatschappelijke Activering

Gesprek met Mariëtte Bogaers

Mariëtte Bogaers is islamitisch geestelijk verzorger in een penitentiaire inrichting voor vrouwen.

Het is bijzonder dat jij - een vrouw - als islamitisch geestelijk verzorger werkt in een penitentiaire inrichting. Ben je voor deze functie gevraagd?

Een paar jaar geleden werd ik uitgenodigd door de collega's geestelijke zorg van deze instelling. Ze vroegen me of ik interesse had in de functie van islamitisch geestelijk verzorger voor vrouwen.

Ik vond dit een uitdaging. Zo'n vraag komt maar een keer in je leven. Ik heb een gesprek gehad met de collega's van verschillende denominaties. In dit gesprek bleken een aantal ideeën die ik had over het begeleiden van vrouwen te sporen. Wat dat betreft zaten we op één lijn. Ook had ik het idee dat ik kan gaan uitproberen wat ik eigenlijk wil in zo'n hulpverleningscontact. Mijn ervaring als communicatie-adviseur en mijn kennis over islamitische vrouwen opgedaan tijdens mijn bestuurswerk bij Al Nisa, bleek een goede basis voor dit werk.

Kun je iets meer vertellen over je functie? Wat is jouw motivatie en inspiratie om dit werk te doen?

Voor vier uur per twee weken ben ik aangesteld en in die vier uur heb ik gesprekken met individuele vrouwen die in detentie zitten. In detentie wil zeggen dat ze veelal nog niet veroordeeld zijn. Ze zitten in voor-arrest, dat kan in Nederland wel drie tot soms meer dan zes maanden duren.

Met deze vrouwen heb ik dan gesprekken als zij dat willen. Aangezien er in Nederland niet meer geregistreerd mag worden op godsdienst, is het heel lastig er achter te komen wie moslim is. Via de computer maak ik een grove schifting en kijk naar de achternaam of er islamitische vrouwen zijn. Wanneer er nieuwe vrouwen zijn, probeer ik hen te bezoeken. In ieder geval ga ik kennis maken. Ik stel me voor, vertel wat mijn functie is binnen de gevangenis en vraag of zij er prijs op stellen dat ik met hen een gesprek voer. Mijn eerste vraag is: 'Heeft u een islamitische achtergrond?' Soms zit ik mis. Ze hebben geen islamitische achtergrond. Maar er zijn ook vrouwen, en dat vind ik vervelender, waarbij het niet van de naam af te lezen is. In overleg met de keuken kijk ik wie van de gedetineerden een islamitisch dieet heeft. Maar ook dat zegt niet alles. Er zijn immers ook mensen die geen varkensvlees eten en niet islamitisch zijn en toch een islamitisch dieet krijgen. Er zijn ook moslims die daar niet mee zitten en dus wel varkensvlees eten. Ja, het komt allemaal voor. Het komt voor dat ik vrouwen mis, dat is de realiteit. Maar het merendeel haal ik er wel uit.

Mijn inspiratie ontleen ik aan het tot stand komen van een contact, aan de openheid die groeit. Als ik zie dat er iets gebeurt met een vrouw, dan kan je geen mooier werk heb-

ben! Het 'naaste' zijn is het wezenlijke van mijn werk.

Wat is het kenmerkende van islamitische verzorging?

Dat was ook de grootste vraag voor mezelf toen ik begon: hoe geef ik vorm aan dit werk? Ik ben moslim en kom in feite met het Boek. Maar de afgelopen jaren heb ik ontdekt dat de Koran niet de ingang vormt voor het gesprek. Koran en islam vormen het decor van het gesprek. Het contact van vrouw tot vrouw is de insteek.

Als ik me voorstel, vertel ik meestal iets over mijn overgang tot de islam, als vrouwen dat willen horen. Dat we beiden moslim zijn vormt de basis waarop je elkaar ontmoet. Daardoor kan er een vertrouwensband ontstaan. Maar wat er vervolgens gaat lopen, is echt heel open. Onder de geloofs-vragen die vrouwen stellen, ligt een diepere vraag. Het zijn vragen die met hun leven hebben te maken en als ik die kan verbinden met het heel basale, dat Allah ook bij hun is, dan komt die lijn. Ik wil zoveel mogelijk naast hen proberen te staan, haar eigen vragen laten oproepen, en die spiegelen. Ik kan daar mijn vragen over stellen en ik kan vertellen waar ik mijn heil in vind. Wat zij ervan oppakken is hun zaak. Ik verkoop niet een portie heil. Dat gaat niet. Dat roept zelfs weerstand op.

Het belangrijkste stukje is de individuele begeleiding van vrouwen, de opvang en de zorg. Want op het moment dat je in detentie komt, dan valt echt even alles weg. Je zit opgesloten. Veel vrouwen lijden er onder dat zij niet voor hun kinderen kunnen zorgen. Als deze klein zijn en er is geen andere

opvang, betekent dat vaak dat ze ineens verspreid worden over tehuizen of pleegouders of wat dan ook. Dat is heel ingrijpend voor een moeder om dat mee te maken. Die zorg probeer ik met hen naar boven te laten komen en te bespreken. In gesprekken met deze vrouwen zijn een aantal aspecten van belang. In de eerste plaats laat ik hen hun levensverhaal vertellen: haar zorg nu, wat is er gebeurd voordat ze hier kwam en in een later stadium: wat is ze van plan om te gaan doen als ze hier weg gaat?

Ik merk, dat als ik vrouwen kan aanspreken in hun hart, in hun wezen, er een soort opening ontstaat; ze worden ontvankelijk. Vrouwen willen het gevoel hebben van een stukje erkenning en herkenning als mens en niet in de eerste plaats als gelovige. Veel vrouwen in detentie hebben een zwak zelfbeeld. Als haar zelfbeeld wat steviger kan worden, dan zie je iets gebeuren. Het is een opluchting voor een vrouw, als ze hoort dat ze waardevol en de moeite waard is voor zichzelf, maar zeker ook voor Allah. Ik herinner me het eerste gesprek dat ik had met een jonge vrouw: ze zat voor me, ze had heel lang haar en ik zag alleen een waternival van haar. Voor me zat een mens met zoveel pijn en verdriet. Dat werd zichtbaar in dat hangen van dat hoofd. Als ik haar benader in haar gevoel en haar duidelijk maak dat verdriet en onmacht er mogen zijn, dan is er sprake van een ontmoeting, die de basis vormt voor groei. In het gesprek met haar twee weken later herkende ik die vrouw haast niet meer. Het haar is naar achteren gekamd en opgestoken, ze ziet er mooi uit. Het eerste gesprek is zo belangrijk. Wat er daarna precies gebeurt, weet ik niet, omdat ik dan niet in de inrichting ben.

Ze neemt zelf haar volgende stap. En het is fantastisch om te zien hoe de ontmoeting de basis heeft gelegd voor een nieuwe zelfstandigheid en zelfvertrouwen. In een tweede gesprek hoef ik nauwelijks vragen te stellen, want het verhaal komt vanzelf. Soms gaan er een aantal gesprekken over heen voor er vertrouwen is. Bij sommige vrouwen vind ik de aansluiting niet. Die realiteit is er ook. Als vrouwen het op prijs stellen, blijf ik komen. Maar ik merk wel bij mezelf als een contact niet loopt, dan laat ik die wel het eerste vallen. Daar voel ik me soms ook schuldig over, maar ik werk slechts vier uur per twee weken.

Een ander onderdeel - afhankelijk van waar deze vrouwen behoefte aan hebben - is het afsluiten van een gesprek door het samen opzeggen van soera *al-Fatiha* (het openingshoofdstuk van de Koran). Dat doe ik in de vorm van een *doea*. Het is geen officieel ritueel gebed. Voor sommige vrouwen is het heel lang geleden dat ze gebeden hebben en voor hen betekent dit samen bidden veel. Er gebeurt gewoon iets anders dan wanneer je voor jezelf bidt. Ik vraag soms aan de vrouw die tegenover me zit of ze wil dat ik iets voor haar verwoord, want soms vinden ze dat ook heel moeilijk. Dan doe ik dat, maar ik schroom een beetje, omdat ik me dan te veel de herder, de pastor voel. Het is haar gebed en dat moet het zijn. Zij mag zichzelf de moeite waard vinden om met Allah te praten. Het is veel beter dat vrouwen die stap zelf zetten. Het gezamenlijk bidden brengt je even heel dicht bij elkaar. Het is ook de bevestiging van een stukje openheid. Laat dat maar zijn werk doen.

Ik heb over het algemeen wel meer kennis over de islam. Maar ik wil daardoor niet op

een voetstuk komen te staan. Ik kan een stukje uitleggen. Ik kan vertellen hoe ik bepaalde stukken tekst interpreteer, wat ze mij doen, waar ik dus steun aan ontleen. Zo heb ik bijvoorbeeld een papier waarop ik een aantal *doea's*, kleine gebedjes, heb gezet. Als vrouwen dit graag willen hebben, dan geef ik hun dat.

Je vertelde al iets over je methode van werken. Verschilt jouw benadering van die van je collega's?

Een humanist brengt geen boek met zich mee en hij/zij brengt Allah niet ter sprake, dat doe ik wel. Maar de methode van de mensen benaderen is dezelfde. Het is wat dat betreft heel simpel. Sommige mensen denken bij islam vooral aan heel veel regels, het denken aan *harâm* en *halâl*. Toen ik begon met dit werk, dacht ik dat ik daar iets aan zou moeten doen. Dat werkt dus echt niet, je creëert daar eerder afstand mee. Er zijn gedetineerden, die mij vragen of iets *harâm* is. Mijn antwoord luidt: volgens de leer is dat zo, maar waarom vraag je dat eigenlijk? Waarom is het zo belangrijk voor jou om dat te weten? Wat zit er onder die vraag? Of - afhankelijk van de situatie waarin ik zit - zeg ik: er zitten tussen *harâm* en *halâl* zoveel nuanceringsmogelijkheden, ik kan niet voor jou zeggen wat jij moet doen. Die keuze moet je bij jezelf houden. Dan is er veel meer gesprek.

Krijg je supervisie of intervisie?

Nee, het is een nadeel dat ik niet werk vanuit een koepel. Ik werk als een soort freelancer, zou je kunnen zeggen. Formeel betekent dit dat ik verantwoording afleg aan de directeur van de inrichting. Vragen die ik over het werk heb, kan ik tot nu toe bespre-

ken met mijn collega's. Veel praktische vragen, maar ook juridische zaken die ik toch moet weten. Mijn eigen supervisie zoek ik buiten de inrichting.

Heb je werkoverleg met islamitische geestelijk verzorgers in andere penitentiaire inrichtingen? Heb je een idee hoe zij te werk gaan?

Nee, tot nu toe niet. Ik heb een keer op een bijeenkomst bij het zoveel jarig bestaan van het justitiepastaat een aantal collega's ontmoet. Maar daar is het ook bij gebleven. Er is nog geen zendende instantie, dus dat maakt een regelmatig contact lastig.

Voor islamitisch geestelijke verzorging zijn geen pastorale handleidingen of misschien zijn ze er in het Turks of Arabisch, Maar ik heb daar geen inzicht in. Ik zit hier het vak voor een deel zelf te bedenken! Dit vak is nieuw voor moslims. Ik weet niet hoe islamitisch geestelijke zorg beoefend wordt in de herkomstlanden. Ik heb er nog nooit wat over gevonden.

Als voorbeeld gebruik ik mijn kennis en ervaring uit de christelijke (katholieke) traditie. Maar ook uit andere tradities leer ik veel. Ik heb veel profijt van mijn kennis en ervaring op het gebied van communicatie. En natuurlijk helpt het ook dat ik heel bewust een spirituele zoektocht ben aangegaan en nog steeds actief naar verdieping zoek.

Ik kan me ook zo voorstellen dat vrouwen met een enorm schuldgevoel zitten. Spreken ze dat uit en wat doe je daar dan mee?

Niet iedere vrouw zit met een schuldgevoel, want een delict komt nooit zo maar uit de lucht vallen. Als het delict met geweld gepaard ging, dan zit daar een verhaal achter.

Vergeet je te kijken naar de aanleiding, dan krijg je een heel ander verhaal. De meeste vrouwen weten dat ze iets gedaan hebben dat niet wenselijk is. Ze zijn daar reëel in. Er vindt een soort van aanvaarding plaats, maar de meesten zijn niet door het schuldgevoel belast. Veel lastiger is het wanneer vrouwen naar hun zeggen geen schuld hebben. Ze zijn bijvoorbeeld aangehouden omdat ze verdacht worden van medeplichtigheid. Er gaan maanden overheen voordat dat bewezen is (of niet). Deze vrouwen zitten hier soms echt onterecht. Tegenover hen voel ik me met lege handen staan.

Er zijn vrouwen die zeggen dat ze blij zijn in de gevangenis te zitten. Waarom? In het leven van alledag hebben ze geen tijd bij zichzelf stil te staan. Ze hebben moeite buiten de gevangenis het hoofd boven water te houden. Levensvragen als wie ben ik, wat doe ik hier, waar ga ik naar toe, komen niet meer op. Detentie geeft hen de mogelijkheid naar binnen te kijken en bezig te gaan met vragen die haar zelf aangaan.

Hoe kijken ze naar zichzelf en hoe weten zij zich gekend door Allah? Als een basaal gevoel van eigenwaarde en waardigheid ontbreekt, dan maakt het je niet uit hoe je leeft. Je kan spuiten of slikken, het deert je niet, want je bent toch geen knip voor je neus waard. Het slechte zelfbeeld kan ontstaan zijn door een rotjeugd, een verbroken relatie, of omdat men behandeld is als een voetveeg. Er ontstaat een glimp van hoop, als vrouwen hun houvast in Allah hervinden. In diens ogen zijn ze nog steeds de moeite waard. Het doorbreken van het licht van Allah maakt dat vrouwen een nieuw proces aangaan. En opnieuw is dat met val-

len en opstaan, want boosheid en verdriet over het verleden zijn er.

Het afgelopen jaar heb ik voor het eerst toestemming gekregen om tijdens de Ramadan gespreksgroepen te organiseren. Deze bijeenkomsten waren met islamitische vrouwen en vrouwen die geïnteresseerd zijn in de islam. Dat was heel bijzonder! Ik genoot van die momenten, want in een groepsge-sprek vindt een andere dynamiek plaats. Als invalshoek koos ik toen voor de Koran, het woord van Allah. Ik las de passage in het Nederlands en was zelf geroerd te zien hoe vrouwen door deze woorden geraakt werden. Eén van de deelnemers die vroeger een koranschool had bezocht, riep vol verbazing uit: "Staat dat in de Koran?" Zij had Arabisch geleerd, maar wist niet de betekenis van de woorden. Zo ging er een deur open. In het gesprek zijn we ingegaan over wat zij zich nog herinneren, over de betekenis van deze passage en hun beleving. Vrouwen gingen in gesprek met elkaar over persoonlijke ervaringen. Waar ik op had gehoopt, gebeurde: er ontstond iets van gemeenschapsvorming. Voor dat moment was het zeer waardevol. We hebben niet samen de vasten kunnen breken: iedere gedetineerde eet in haar eigen cel. Bovendien is het ook de pauze voor het personeel. Maar ik was bijzonder blij dat ons de ruimte is geboden om deze gesprekken te houden. Aan het eind van de Ramadan hebben we samen feest gevierd. Dat was heel mooi. Op die bijeenkomst ben ik weer begonnen een stukje uit de Koran te lezen en te vragen naar hun beleving. Op de tafel stonden hapjes en vrouwen hadden eigen muziek mee gebracht. We hebben lekker gegeten,

gedanst en ontzettend gelachen. Zo'n gebeurtenis schiept een geweldige band.

Het vieren van islamitische feesten en het werken aan gemeenschapsvorming zijn aspecten van mijn werk die ik in de toekomst graag zou willen ontwikkelen.

Mariette Bogaers studeerde HBO personeelwerk en vulde deze studie aan met modules Personeel en Organisatie bij de Open Universiteit en de opleiding Spiritualiteit en Beroep van het Han Fortmann instituut te Nijmegen. Zij was werkzaam als management-trainster in profit en non-profitinstellingen. Zij ging vijftien jaar geleden over tot de islam. Acht jaar lang was zij bestuurslid van St. Al Nisa, waarvan drie jaar als voorzitter. Naast haar werk als geestelijk verzorger werkt zij als zelfstandig communicatieadviseur met als specialisatie interculturele communicatie.

MOSLIMS EN CHRISTENEN SCHOUDER AAN SCHOUDER IN HULPVERLENING EN JEUGDWERK

Een moslim van Turkse afkomst als hulpverlener
in jeugdwerk, sport-integratiewerk en de drugspreventie
Interview van Simon Lambregts met Dürsün Kalman, Genkse jeugdwerker.

“Ik kwam zelf uit de hel terug”.

11 jaar geleden leerde ik hem kennen: Dürsün, een jonge man, zevenentwintig toen, nu achtendertig en vader van drie kinderen. ‘Drie zoontjes’ preciseert hij. We hadden elkaar lang niet meer gezien of ontmoet. Nu zaten we terug bijeen in een lokaal van de integratiedienst van de stad Genk. Toen was hij als jeugdwerker met kansarme jongeren werkzaam in onze wijk, waar kansarmoede één van de kernproblemen is in het sociale veldwerk. Hij was nog even gedreven als in die dagen dat ik met mijn auto vol jongeren samen met hem wekelijks naar het zwembad en sportcentrum van Genk trok. De pastoor en de moslim, die als jeugdwerker in de wijk werkzaam was, bleken in het gesprek, zoveel jaren later, het nog altijd goed te kunnen vinden met elkaar. “Dat was nog wat speciaals in die dagen voor de moslimjongeren om met de pastoor op weg te zijn. Ze spreken er nog van”, brengt hij glimlachend in herinnering. “Ik ben sinds 26 september 1986 jeugdwerker”, zegt hij. “Ik was, zoals ge weet, voordien negen jaar lang aan de drugs verslaafd, zat ervoor in de gevangenis, maar was kort daarvoor clean geworden. Sindsdien ben ik clean gebleven”. Zijn voornaamste taak in het jeugdwerk is altijd geweest dat hij werkingen moest opstarten door veel persoonlijke contacten met jongeren van verschil

lende godsdiensten en nationaliteiten. Zijn grootste charisma is zijn persoonlijk contactwerk met de jongeren op de Genkse straathoeken en pleintjes. Maar ook met hun ouders en met de plaatselijke verantwoordelijken van buurten, kerken en moskeeën en buurtgebonden en parochiale sociale organisaties. Dürsün weet wat het wil zeggen: opnieuw beginnen, een nieuw weefsel van sociale contacten in je leven opbouwen, nieuwe relaties met medemensen aangaan. “Ik weet wat het wil zeggen als je opnieuw aan je leven moet beginnen”, zegt hij. “Ik ben zelf door een hel gegaan. En ik heb een nieuw leven van nul terug moeten opbouwen.” Sinds enkele jaren is hij opnieuw, in zijn vierde wijk van Genk, in de opstart van een jeugdhuiswerking die ditmaal vooral uit jongeren van Italiaanse en Turkse afkomst bestaat.

buurtvoetbal

“Ik heb telkens in verschillende Genkse wijken een jeugdwerk opgestart vanaf het straathoekwerk. Het gebeurde in wijken waar nog geen weefsel tussen de jeugd bestond buiten de groepjes van de straat. Ik ben ze op straat gaan opzoeken en aanspreken en bracht ze bijeen. Daarin paste ook drugspreventie door spreekbeurten in scholen, parochieverenigingen en gevangenis. Het was mijn taak om jongeren te hel

pen om zich terug in te passen, ze aan te moedigen om aan zichzelf te werken en af te kicken. Ik kon hen daarbij altijd aanspreken vanuit mijn eigen onheilzame ervaring. Eén van de middelen om hen in een intensieve activiteit bijeen te brengen was en is het buurtvoetbal met de jongeren. Dat begonnen we indertijd o.a. in uw wijk en het is nu uitgebouwd tot een aparte organisatie in Genk onder de naam buurtbal. Via scholen, jeugdgroeperingen en de jongerenwerkingen van de moskeeverenigingen organiseerden wij voetbalmatches van de ene buurt of school tegen de andere. In een competitievorm werd dit opgezet over gans Genk en we leerden de jongeren zich organiseren. We leerden wat teamsport was en hoe ze samen konden werken. De ouders werden ervoor geïnteresseerd en gingen de jongeren met hun auto's brengen, waardoor ook zij betrokken raakten in de werking. "Ik herinner mij dat het toen was dat ik ook als pastoor zo in de werking in onze wijk

mee betrokken raakte: eenvoudig enkele malen chauffeur zijn voor een groepje jongeren was het begin van heel bijzondere kontakten".

Het was en is letterlijk wat Dürsün noemt: 'kort op de bal spelen'. "Dat doe ik graag. En daar komt zo veel bij kijken", vertelt Dürsün in zijn gemoedelijk keurig Nederlands met een Limburgs zangerig accent, "dat ge ervan zou verschieten". Rond zulke activiteiten ontstaat echt jeugdwerk dat leert hoe jongeren zich kunnen integreren met elkaar.

"In uw wijk", verwijst hij naar mij, "was bovendien een meerderheid van kansarme Belgische jongeren. Evenzeer als de Turkse, Marokkaanse of Italiaanse jongeren hadden ze totaal geen ervaring om ergens aan mee te doen. Ze moesten van nul beginnen te leren hoe men afspraken maakte en moest na

drugspreventie door middel van sport

komen. Ze moesten leren zorgen dat truitjes en schoenen in orde bleven. Ze moesten leren verantwoordelijkheid opnemen en zoveel meer”.

“Ik stond in”, zo vertelt hij gedreven, “voor het zogenaamde pedagogisch traject met jongeren. We haalden daarbij jongeren van de straat om hen via de sport en andere activiteiten zich te helpen integreren in de buurten waar zij leefden. We hadden we ook contacten met justitie om jongeren na een gevangenisverblijf of na contacten met het gerecht terug via een omschreven traject opnieuw te integreren in het maatschappelijk leven”.

Het gaat om de jongeren en hun samen leven

“Toen ik in mijn eerste buurt in 1987, het was Waterschei, een jeugdhuiswerk volgens de methode van “kort op de bal spelen” opstartte, waren daar jongeren in die groep van elf verschillende nationaliteiten. Er waren zowel katholieke jongeren van Italiaanse en Belgische en andere oorsprong bij als protestanten, Grieks-orthodoxe jongeren en moslimjongeren van Turkse en Marokkaanse afkomst. Het is niet zo dat ik als Turkse moslim voortdurend rondliep of rondloop met mijn godsdienst op mijn jas gespeld. Het is niet zo dat ik als Turkse moslim vooral Turkse moslimjongeren zou aantrekken. Twee maanden nadat ik het afkickcentrum Katharsis in Genk verliet, heb ik gesolliciteerd voor het jeugdwerk in die buurt en ik kreeg de job toegewezen. “Ik begon zelf pas aan mijn nieuwe leven en wist wat dat was: leven op straat, niet ‘neen’ kunnen zeggen, meeloper zijn, altijd maar ja knikken, geen ruggengraat hebben. Ik

bracht toen samen met anderen dertig tot veertig jongeren bijeen in dat eerste jaar – ik bleef er vijf jaar – en ik leerde hen samen opnieuw “regels overeenkomen en naleven”. Ik leerde hen “de eigen fierheid opnieuw ontdekken” en zich persoonlijk en samen met anderen te organiseren. Daar ging het om: om de jongeren zelf en hun eigenheid. Het feit dat zij van verschillende godsdiensten kwamen was slechts een deel van het grote geheel: aan zichzelf en aan een groepsleven werken”.

Afspraken maken

“Zoals ik niet met mijn moslim-zijn te koop liep, zo heb ik ook mijn verleden als druggebruiker niet gebruikt om bijvoorbeeld jonge druggebruikers in het jeugdhuiswerk aan te trekken. Ik had zelf niets aan mijn jeugd gehad en ze op straat en in het gevang doorgebracht. Ik wilde dat de jongeren zelf op de eerste plaats iets van hun jeugd zouden maken. In de eerste startdagen zaten we op de Centuurlaan 192, in een gewoon huis in de rij van de tuinwijk van Waterschei, gewoon samen op de grond. We hadden stoelen noch tafels bij onze eerste samenkomsten. Ik had niet-druggebruikers samengebracht, met hen de eerste afspraken gemaakt en regels opgesteld. Ik herinner me nog hoe na verloop van het gesprek een jongere zei: “Dürsün, Mozes had maar tien geboden ontvangen, waarom hebt gij dan veertien regels opgesteld?” We hadden ze samen opgesteld om onze samenkomsten te regelen. Het waren regels over wat we doen en laten: zoals samen klaarzetten en opruimen, beurtrollen opstellen, geen biergebruik, geen drugsgebruik. Het waren de eerste afspraken voor het jeugdhuis dat we wilden stichten. Ik legde hen uit: een bakker

verkoopt brood en geen jeansbroeken en ge vraagt hem niet "waarom verkoopt ge geen jeansbroeken en videocassetten ?" Zo richten wij hier samen een huis op waar we bepaalde dingen wel en andere dingen niet 'verkopten'. Ons jeugdhuis is geen café, geen plaats om high te roken. Het zal een ontmoetingsplaats worden voor jeugd die wil samenleven in vriendschap en respect voor elkaar.

Kort na onze start gingen we al met vijf jongeren naar een jeugdhuis in Ierland. Nadien kwamen Ieren in uitwisseling ook naar ons toe. De Ieren vroegen zich af: "hoe doen jullie dat toch, dit samenleven met zoveel verschillende nationaliteiten, culturen en godsdiensten? Bij ons zijn we met één nationaliteit en twee geloofsbelijdenissen, protestanten en katholieken. Wij hebben zoveel moeite om samen te leven. Jullie zijn met zoveel verschillende nationaliteiten en godsdiensten en dat loopt goed met elkaar." Onze kracht is het eenvoudige samenleven, zegden we. We hebben eenvoudige dingen afgesproken en samen proberen we die te doen. De integratie door sport was één van de kerngegevens ervan. Naast fotografie, zeefdrukatelier en andere was het een activiteit van ons jeugdwerk. Wij deden en doen datgene wat we gemeenschappelijk hebben: we zijn namelijk allen jongeren, en we willen respect hebben voor ieders anders-zijn en ieders eigenheid. Ook voor zijn godsdienst hebben we respect. Als ge van één nationaliteit of van één godsdienst zijt, leert ge niet respect hebben voor elkaar. Als ge van verschillende godsdiensten zijt, moet ge en kunt ge niet anders dan leren respect hebben voor elkaar. Dan leert ge samen iets

doen over de grenzen en verschillen van de godsdiensten heen.

Het goede in de jongeren ontdekken, eruit halen en ontwikkelen.

Toen ik in die eerste buurt het jeugdhuiswerk opstartte volgens deze methode ging ik, als jongeren moeilijkheden veroorzaakten in het jeugdhuis of thuis, als hulpverlener nooit met de jongeren naar het J.A.C.(Jongeren Advies-Centrum voor begeleiding van moeilijke jongeren) zoals Belgische hulpverleners deden als jongeren thuis wegliepen of moeilijk deden. Ik ging en ga dan als Turkse moslimhulpverlener eerst met hen praten en bracht hen zo vlug mogelijk terug thuis. Als moslim en Turk ben ik als opvoeder van mening dat uw beste plaats altijd bij u thuis is. Dat heeft misschien met mijn eigen opvoeding als moslim en Turk te maken. Bij zulke gelegenheden liet ik de jongere eerst kalmeren en gaf hem zolang onderdak in het jeugdhuis. Dan, als ook de ouders wat gekalmeerd waren, bracht ik beide - soms was dat de volgende dag - weer met elkaar in contact. Het overkwam me in mijn beginperiode eens dat ik een moslimjongere niet naar huis maar naar het JAC bracht. Nadien kwam hij in een opvanghuis terecht. Na drie à vier maanden kwam de jongere terug. Toen verweet hij me een jaar later: "Dürsün, ge hebt me weggehaald bij mijn familie. Dat recht had ge niet. Nu ben ik een vreemde geworden voor allen thuis." Van toen af nam ik me voor dat ik nooit meer iemand bij zijn familie zou weghalen, hoe ook dikwijls collega's Belgische hulpverleners me zegden dat ik fout deed de jongeren weer zo vlug terug bij hun familie te brengen".

In zijn ondertussen vierde jeugdhuis ziet Dürsün nooit de jongeren vanuit de problemen die zij stellen. Hij ziet niet hun moeilijke kanten, hun brandnetels en de jungle waarin ze moeten overleven. Hij wil altijd in de jongeren de bloemetjes zien die hij heeft. Want er zijn inderdaad vele hulpverleners die in het jeugdmidden dikwijls alleen het oerwoud en de gevaarlijke dieren zien. "Ik wil vooral het goede en schone in hen zien. Ik probeer dat goede en die bloemetjes naar voor te halen en uit hen te halen. Sommigen zeggen dan: "ik wist niet dat die jongeren zo waren". Ik haal gewoon de brandnetels en het onkruid weg en geef hen een lijn aan zodat de bloemen in hen weer tot bloei komen. Ik geef hen daartoe de nodige leiding. Er zijn ogenblikken immers in de hulpverlening dat ge moet leiden, en er zijn momenten dat ge moet begeleiden. Als ge veel tijd met de jongeren op straat doorbrengt, komen er altijd ogenblikken dat ge moet leiden. Dan moet ge zeggen "tot hier en niet verder" of "zo is het nu het beste". Ge zegt dan bijvoorbeeld: "leer nu eens anders praten", of "neem nu contact met uw pa en ma", of "ga eens mee winkelen", "zeg eens tot moeder 'ik heb u gemist', 'pak uw moeder eens lief vast' ". Of zeg tot anderen eens "wil je asjeblief voor mij een cola halen" in plaats van "haal voor mij een cola".

Zo komt in een jeugdhuiswerk het hart van de jongeren centraal te staan. Dan stel je eerst de vragen: "Wie ben ik voor mezelf, voor de andere jongeren en mijn thuis?" Dat zijn in het jeugdwerk de voornaamste vragen. Nationaliteit, cultuur en godsdienst komen pas daarna in aanmerking als elementen voor integratie.

Als men mij vraagt: "Hoe komt het dat zo iets bij jou lukt", zeg ik steeds: "Dat komt omdat ik zo veel tijd in jongeren steek en in hen geloof. Ik ben er niet om over hen te klagen en me te beklagen. Integendeel ik wil het goede uit hen halen. Zo was er eens een jongere die we met onze kerngroep altijd moeten schorsen omwille van zijn onwil om mee te doen. Als we vroegen "kun je voetballen, kun je tekenen, kun je muziek, wil je aan sport doen", was het antwoord altijd: 'neen'. Tot we op zekere dag ontdekten dat hij heel goed met hout kon werken. Ik vroeg hem toen: "Maak eens in de school voor ons vier damspelen". De praktijkleraar in zijn school, waarmee ik contact had opgenomen, was verbaasd, toen de jongere zo ijverig in het atelier van de beroepsschool in zijn vrij gekozen werk begon aan vier damspelen. Tot die tijd was er niets met hem aan te vangen. Met het jeugdhuis hadden wij het materiaal van hout, verf en vernis betaald. We begonnen in het jeugdhuis er mee te dammen. Die dag vroeg ik aan de andere jongeren, terwijl de jonger in kwestie er bij was: "Raad eens van wie deze damspelen komen?" Niemand kon geloven dat hij dat gemaakt had. Van toen af had iedereen iets positiefs om over deze jongere te zeggen. De jongere zelf kreeg een nieuw gevoel van eigenwaarde. Voor de groep was hij van dan af niet meer "de eerste verdachte als er iets kapot was of afgebroken in het jeugdhuis". Men wist voortaan ook iets goeds over hem te vertellen en het heeft de jongere geholpen in zijn ontwikkeling.

"Zeg ook eens iets goeds over mij" is in alle opzichten steeds belangrijk, ook vanwege de ouders. Ook dat hebben we zowel de ou-

ders als de jongeren zelf bijgebracht. “Zeg eens iets goeds over mijn rapport van de school, over mijn inzet thuis en in het jeugdhuis.” Zo was er een jongere die elk jaar bij een slecht schoolrapport twee weken negatieve aandacht kreeg. Toen hij eens een jaar een positief schoolrapport had kreeg hij van niemand aandacht thuis, in familie of buurt. Ze gaven er iets om. Toen dacht ik dat het ook belangrijk was om ook op dat gebied elkaar in het jeugdhuis te waarderen en aandacht te schenken. We organiseren sindsdien voor iedereen die op zijn schoolniveau 64% haalt een gratis weekendtrip. Zo kreeg ieder ook daarvoor aandacht van en voor de anderen, en we nodigen sindsdien de ouders uit om die positieve aandacht ook aan hun jongeren te geven.

Deugdendoend zijn ook de vele schone relaties die gegroeid zijn via het jeugdhuiswerk tussen de jongeren. Er zijn jongeren die met elkaar getrouwd zijn. We hebben hun periode van kennismaking en verliefdheid zien groeien en begeleiden. Sommigen werken nu mee als vrijwilligers of vrijgestelden mee in het jeugdwerk; anderen slaagden in de uitbouw van een beroep. Dat zijn schone en blij makende ervaringen als jeugdwerker.

Moeilijkheden voorkomen

Het belangrijkste in de zogenaamde drugspreventie is eigenlijk niet het gaan spreken in scholen, in gevangenissen voor cipiërs, in verenigingen en kerken. Het belangrijkste is in mijn ervaring het scheppen van een eigen jongerenklimaat waarin ze leren opgroeien. In mijn overgangperiode van afkickcentrum naar jeugdwerk combineerde ik een aantal maanden de twee: vrijwilligerswerk in het afkickcentrum 's avonds en overdag

mijn werk in het jeugdwerk. Uiteindelijk ben ik toen tot het inzicht gekomen dat “het scheppen van een ruimte waar jeugd thuis is” mijn werk moest worden. Alleen op die manier kan men vele moeilijkheden voorkomen zoals ik die zelf ook gekend heb. Daarbij is niet alleen het jeugdhuis op zich belangrijk maar ook de hele leefomgeving van de jongere: zijn wijk, zijn thuis, zijn school. Meer nog: ook de jongeren die niet het jeugdhuis zelf bezoeken, zijn belangrijk. Niet de vier muren van een jeugdhuis zijn mijn begrenzing maar de hele wijk is voor mij het jeugdhuis. Daarom zoek ik ook de jongeren op die niet naar het jeugdhuis komen. Hebben ze nood aan een of ander informatie, dan geef ik die aan allen. Zijn ze bij een voetbalploeg, dan ga ik uit interesse eens naar een voetbalmatch. Zijn ouders bezig met een buurtspeelpleintje in te richten, dan ga ik met andere jongeren eraan meehelpen. Ik ga in de school van de wijk eens aanlopen en praten met leerkrachten van de jongeren. Zulke contacten scheppen een algemeen klimaat van vertrouwen dat helpt om moslimjongeren en christelijke jongeren op basis van gemeenschappelijke interesses te integreren in een wijkleven. Het helpt bovendien preventief om moeilijkheden te voorkomen.

Naar de moslimjongeren toe heb ik vanaf mijn eerste periode als jeugdwerker altijd erop gelet dat bijvoorbeeld in het jeugdhuis geen alcohol geschonken werd. Maar ik heb dit niet gedaan als moslim voor moslims – alhoewel men toen van mij zei “dat doet ie als moslim voor moslims” – maar omdat alcohol voor ieder een harddrug is. Volgens mij is dus ook voor christelijke jongeren alcohol ongewenst. Bij jongerenweekends

kocht ik altijd het vlees in een slagerij waarvan ik wist dat er geen varkensvlees in verwerkt was. Ik eet het niet als moslim, maar ik wilde geen aanleiding geven aan de christelijke jongeren om bij de aankoop in een slagerij twee soorten vlees te gaan kopen. Daarom kocht ik hetzelfde vlees voor iedereen zonder veel omhaal er bij te maken. Zo weet ik bijvoorbeeld dat ik bij huisbezoeken aan de ouders van een Turkse jongere geen kwaad over de jongere mag vertellen dat hij in het jeugdhuis zou hebben uitgehaald. Want wat ik vertel, zal na mijn bezoek door de vader gebruikt worden om de jongeren om zijn oren te slaan. Ik heb geleerd dat bijvoorbeeld Belgische of Italiaanse jongeren anders en onbeleefder spreken over hun vader dan Turkse jongeren. Zij spreken over hun vader met meer respect. Ik let daarom wat ik bij de ene of bij de andere ouders zeg, en ik leer de jongeren respectvol over hun ouders spreken.

Zo voorkom ik ook op dat gebied zowel voor de jongere als voor zijn ouders moeilijkheden.

Moeilijkheden bespreken met de ouders en volwassenen

Overal waar ik in een wijk een jeugdwerking opstart, kom ik dezelfde problemen tegen. Of het Belgen, Italianen, Turken, Marokkanen of Grieken zijn die er samenwonen en samenleven, overal zijn de problemen dezelfde. Zowel wat de jongeren betreft, wat hun leefomgeving betreft, of wat hun ouders betreft: steeds komen dezelfde problemen terug.

Tussen 1986 en 2001 is er op dat gebied geen verschil, volgens Dursün. Kinderen tot twaalf jaar hebben andere problemen dan de tieners die pas in de puberteit komen. En de

oudere jongeren hebben toen zoals nu nog altijd dezelfde houdingen, eigen aan hun leeftijd.

Een heel bijzonder punt is daarom het contact zoeken met de ouders en verenigingen van volwassenen in de wijk. In mijn eerste wijk had ik bijvoorbeeld constant problemen met het bestuur van de Turkse moskeevereniging. Ze begrepen niet wat het jeugdhuiswerk was. Ze maakten problemen over druggebruik dat er niet was maar kon komen, over de opvang van criminelen die ze meenden dat ik deed, over de soort van posters die aan de muur hingen e.d. Onrechtstreeks verwachtten zij van mij ook dat ik de Turkse jongeren van ons jeugdhuis zou aanmoedigen om ook naar het vrijdaggebed te gaan in de moskee. Voor mij moet elke jongere dit zelf uitmaken. Ik zag en zie mijn taak als jeugdwerker als volgt: de jongeren van de straat halen, zichzelf hulp vinden en leren samenleven met andere jongeren en thuis.

Daarom heb ik het altijd belangrijk gevonden om met verenigingen van volwassenen, moskeeverenigingen en parochies in de wijken zelf op eigen initiatief in gesprek te gaan om samen de jongere met zijn leefwereld en problemen centraal te stellen.

En goede moslim en een goede christen

Ik beschouw het niet als mijn taak om moslimjongeren de weg naar de moskee te leren. Mijn mening die ik hen doorgeef, is: als je moslim bent, wees een goede moslim; als je christen bent, wees een goede christen. Iedereen moet proberen goed te zijn in het geloof dat hij aanhangt. Geen enkel geloof zegt dat ge moet liegen, dat ge oneerbiedig moet zijn tegenover meisjes en jongens, dat ge moet vloeken, dat ge niet

moet bidden. Als je moslim wil zijn, gedraag je dan als een goede moslim. Als je christen wil zijn, gedraag je als een goede christen.

In het werk dat ik overal gedaan heb, heb ik in het geloof mijn houvast gehad. Als ge dat zelf niet hebt, raakt ge verdwaald. Daarom spoor ik ook steeds de jongeren aan om oprecht te zijn in hun geloof.

Tegenwoordig zijn er steeds minder mensen die volgens hun geloofswaarden leven. Deze worden dikwijls door de ouders en volwassenen niet meer doorgegeven. Waar zijn de waarden om te leven gebleven? Ik vind het als moslimjeugdwerker en hulpverlener belangrijk om ook te wijzen op die waarden die in alle geloofsovertuigingen aan bod komen.

Waarom moet ik dat als jeugdwerker en als hulpverlener doen? Vroeger waren het de ouders die hun kinderen opvoedden, naar school stuurden en hen na school verder opvolgden en begeleidden. Daarna begonnen de ouders die taak toe te vertrouwen aan de school en aan de pastoors. De ouders verwaarloosden vervolgens hun opvoedings-taak om alleen waarden door te geven. Toen ook dat verdween, was het hier in de katholieke streken de pastoor die deze dingen opvolgde bij de jongeren. Vervolgens begonnen een tiental jaren geleden ook de pastoors dit niet meer op te volgen. Ze gingen zich misschien met andere zaken in hun parochie bezighouden – ik weet niet met wat of waarom. Uiteindelijk zijn wij er dan gekomen als jeugdwerkers en hulpverleners om de jongeren te begeleiden. En daarom moeten mensen zoals ik, zich als jeugdwerker nu bekommeren om het doorgeven van geloofswaarden aan de jongeren. Alhoewel

ik eigenlijk vind dat de eerste taak om waarden door te geven toekomt aan de ouders. Wij zouden op dat gebied er als jeugdwerkers niet moeten nodig zijn. Zo komt het dat ouders met ons in het jeugdhuis contact komen nemen over hun kind. “Is hij of zij goed in het jeugdhuis?” “Hoe gedraagt mijn kind zich?” De ouders vertrouwen nu dikwijls in gesprekken aan de jeugdwerker toe wat zij vroeger aan de pastoor toevertrouwden.

Wij zijn één van de velen in een lange rij die zich met de jongeren bezig houden: er zijn nog zoveel Jeugdbewegingen zoals Chiro, scouts, catechese, K.A.J. (Katholieke Arbeidersjeugd), K.S.J. (Katholieke Stude-rende Jeugd) e.a. Het is belangrijk om met zijn allen samen te werken. Reken daarbij in Genk het straathoekwerk, het rondhoekwerk, de preventiewerking en ons als jeugdwerkers. Ik ben als jeugdwerker en hulpverlener geen advocaat van criminelen. Ik moet dikwijls streng zijn voor de jongeren. Er zou iets aan mij haperen als de meerderheid van de jongeren alleen maar mij zou prijzen en zeggen “Dürsün is af: hij is onze man.” Het is een goed teken als velen nog zeggen: “Dürsün is te streng. Hij vraagt te veel van ons.” Dat is een teken dat er nog werk te doen valt. Anders zouden ze niet aanvoelen dat de lat hoog wordt gelegd. Wij moeten daarom in het jeugdwerk met alle groepen die zich om jongeren bekommeren aan één zeel trekken. We moeten hen ook samen proberen waarden mee te geven en ons niet tegen elkaar laten uitspelen. Ik hoef niet altijd ‘ja’ te knikken, en ook de jongeren noch hun ouders hoeven dat. Onze verschillen van meningen helpen ons om vooruit te gaan met de jongeren. Waar tot voor tien jaar de plaatselijke parochies nog

praktisch het hele jeugdwerk bestreken in de wijken, zijn dat nu, bijzonder naar de kansarme jongeren en moslimjongeren in het jeugdhuiswerk, initiatieven die van de stad uit gaan. Toch is het in deze initiatieven belangrijk om voor waarden op te komen en waarden door te geven om te leven.

Straatvoetbal schept kansen

Toen ik in de wijk van Kolderbos-Langerlo bij u kwam, snijdt Dürsün aan, was dat eigenlijk voor mij een koude douche. Opeens kwam ik in een wijk met allemaal sociale appartementen met allemaal kansarme jongeren. Het verloop van de inwoners in de wijk is erg groot. Ik wist nooit zeker of de jongeren waar ik mee werkte, er volgende maand nog zouden wonen. De mensen hadden geen eigen huis, de jongeren waren van Belgische zijde meestal van gescheiden ouders en éénoudergezinnen. Ze hadden geen tuintje aan hun huis, er waren geen pleintjes om rond te hangen, er waren geen voorzieningen. We moesten er beginnen in een klein lokaal dat ook nog door anderen groeperingen gebruikt werd. Ik moest de jongeren leren rekening houden met anderen en beleefd zijn tegenover iedereen die er ook kwam. De jongeren zelf waren 'die van de appartementen' en de Belgen die er kwamen waren 'die van de huizen'. Het was daar dat wij jongeren die nog nergens bij aangesloten waren, begonnen bijeen te brengen in het zogenaamde straatvoetbal, nu buurtbal genaamd. Het was via die weg dat wij er in slaagden om in een kansarme wijk de jongeren tussen 12 en 16 jaar erbij te laten horen. Kolderbos, Waterschei, Zwartberg en Winterslag waren de eerste wijken die er in betrokken waren. Op zeker ogenblik hadden wij 55 ploegen die aan de finalewedstrijden

van de straatvoetbalcompetitie deelnamen. Tot en met het spelen van de finale was dat een gebeuren dat heel wat jongeren op de been bracht samen met hun ouders en vrienden. Waterschei telde als wijk 25 ploegen op zeker ogenblik en Winterslag telde 18 straatploegen. Alleen de katholieke jeugdbewegingen die op zondagen hun activiteiten hadden, deden niet mee in die werkingen. Vandaar mijn pleidooi voor samenwerking van allen die om de jeugd bekommerd zijn. Vandaar ook mijn pleidooi om 'dicht op de bal te spelen': jongeren op de straten samenbrengen haalt jongeren van de straten. Het nu als aparte organisatie functionerende buurtbal waar ieder via de scholen wordt uitgenodigd, is minder een bijdrage tot integratie van moslimjongeren dan in de beginjaren. Toen vertrokken we vanuit het straatgebeuren met hen en de kansarme jongeren. De scheidsrechters waren in die tijd jongeren die een paar jaar voordien nog hadden meegespeeld.

"Stel u voor dat de jongeren u alleen maar in de kerk zouden zien en niet meer op de straat", speelt Dürsün kort op de bal naar mij toe: "dan zouden ze u immers ook niet meer kennen". We moeten met zijn allen, ieder vanuit zijn geloof moeite doen voor elkaar.

Resultaten waar ik fier over ben

Ten eerste ben ik fier dat ik heb meegewerkt aan de opbouw van vier jeugdhuisen waar jongeren zichzelf en elkaar hebben leren vinden. Het jeugdwerk is in die wijken verder uitgebouwd. Samen hebben we er iets opgebouwd voor en met jongeren. De ploegen die er gevormd werden, zijn blijven doorwerken. Er komt veel jong volk binnen. De jongeren zijn vriendengroepen gewor-

den. Velen van hen hebben zich waargemaakt in een zelfstandig beroep, anderen als arbeider, sommigen van hen zijn zelf jeugdwerker geworden. Jongeren van de ene wijk komen jongeren van de andere wijk nu mee op gang helpen in de jeugdwerking.

Ten tweede houd ik nog altijd van mijn werk als hulpverlener en jeugdwerker zoals in mijn eerste dagen. Elke dag is voor mij alsof het nog mijn eerste activiteit is: ik maak me zenuwachtig en mijn hart begint te kloppen als een weekend of activiteit wordt opgezet. Nog altijd maak ik me druk om elke activiteit te doen slagen. Ik ben er fier over dat ik dit jeugdwerk en hulpverleners doe en kan blijven doen.

Mijn pijn is dat collega's jeugdwerkers me soms onvoldoende waarderen in het werk dat ik doe. We zouden er nog wat meer als christenen en moslims in de hulpverlening samen moeten over uitwisselen. Dan zouden we elkaars methoden en standpunten nog beter leren kennen en begrijpen.

Ik ben gelukkig dat ik veel waardering krijg van de jongeren waarmee ik werk. Zo zei onlangs nog een jongere tegen me: "Hè Dū, ge moogt nog niet ophouden met het jeugdwerk. Wacht tot ik achttien jaar ben. Dan ben ik ook sterk genoeg om me te verdedigen en mijn man te staan." Dat zijn deugddoende dingen die een mens helpen volhouden in dit soort van werk met jongeren en hulpverlening.

Wat heeft het meest geholpen om tot integratie te komen ?

Methodisch is het buurtvoetbal zeker één heel belangrijk element voor integratie geweest. Zoals ik reeds uitlegde is daarbij immers de voorbereiding en alles er rondom even belangrijk als het voetballen zelf. Met

dat buurtvoetbal kwam immers de hele wijk mee op gang: de plaatselijke moskee, de plaatselijke parochie, de Italiaanse kerkgemeenschap in de wijken, het jeugdwerk, het straathoekwerk e.a. Allen werkten we samen.

Zo werd ik bijvoorbeeld enkele jaren geleden in de tijd voor Kerstmis in de katholieke parochie van Termiën uitgenodigd. Het was om te komen preken en samen met de kern van onze jongeren de omhaling (collecte) te doen voor ons jeugdhuiswerk in die wijk. Dat waren fijne momenten van integratie en samenwerking. Het is toch bijna onvoorstelbaar dat een moslim in een kerk voor christenen mag uitleggen waarin zijn werk met de jeugd in de parochie bestaat. Dat zijn mooie onvergetelijke ogenblikken waarbij we grote stappen naar integratie van moslims en christenen in het jeugdwerk in die wijk hebben gezet. Zulke momenten van vertrouwen en waardering voor het werk dat ge doet, helpen je om verder te gaan. Want echte integratie is: geef mensen kansen, integreer mensen in uw gemeenschap, neem ze op. Ze gaven mij kansen, zij integreerden mij. Zo zeg ik ook: wederkerig moeten we elkaar in het gemeenschapsleven van een moskeegemeenschap, van een parochiegemeenschap, van een wijkleven integreren. Het is andersom dan men gewoonlijk beweert: "Zij moeten zich integreren" heet dat dan. Ik zeg: "Integreer mensen door mensen kansen te geven om er bij te horen."

Ik zelf heb die kansen gekregen: men gaf mij de kans om cipiers in gevangenissen te vertellen hoe die moesten kansen geven aan drugverslaafden en aan moslimjongeren, men gaf mij de kans om het werk van hulpverlener en jeugdwerker te doen. Ik heb bij een bezoek van koning Albert aan Genk die

zich wilde informeren over het integratiewerk in Genk met de koning mogen praten. Ik mocht als Turkse moslimjongere bij de V.R.T-televisie aan een programma meewerken, toen Turkije en België tegen elkaar voetbalden: ik voelde me toen een medemens en niet een moslim of Turk en werd er als gelijkwaardige aanvaard. Ik voel me goed in dit land en ik voel me goed in dit jeugdwerk. Als Turk en als moslim word ik in mijn werk gerespecteerd. Ik mag me geïntegreerd weten met mijn eigenheid en vooral als een medemens.

Ik ben praktisch in alle kerken van Genk uitgenodigd geweest om te gaan spreken in de loop van de jaren. Ik was in ontelbare scholen, vertelde mijn levensverhaal op radio en televisie. Maar ik ben nooit officieel zelf uitgenodigd geweest door een Turkse of Marokkaanse moskeegemeenschap om er te gaan spreken of in een godsdienstles van islam om over mijn jeugdwerk uitleg te geven. Waarom dat niet gebeurd is, weet ik niet. Zij kennen mij en mijn werk nochtans even goed als de christelijke instanties mij kennen.

Misschien komt het omdat ik uiteindelijk een jeugdwerker van de praktijk ben. Misschien heeft het ook te maken met het feit dat ik hen via de praktijk op zoveel plaatsen al tegenkom via hun eigen kinderen. Ik sta trouwens liever in het praktische jeugdwerk van een jeugdhuis en van een straat met jongeren en lawaai om me heen dan op werkgroepvergaderingen en ronkende gesprekken. Ik sta liever tussen de jongeren in het praktische werk dan op dit grote bureel op het derde verdiep van het stadhuis. Soms zeggen jongeren mij: "Nu zijt ge binnen, Dürsün, want ge hoeft niet meer op de straat te staan. Ge hebt nu een groot bureel in het

stadhuis. Waarom gaat ge eigenlijk nog de straat op en in het jeugdhuis staan"? Ik zeg dan dat het een en het ander is nodig is en dat ik beide ook doe. Maar ik geloof dat echte integratie gebeurt in de contacten op het werkveld, waar je midden tussen de jongeren kan staan: daar geef je jongeren de kansen om zich te integreren in het plaatselijke wijkleven en maatschappelijke leven. Daar help je hen om relaties op te bouwen en geïntegreerd te worden in het sociaal weefsel van dagelijkse contacten.

De droom van Dürsün

Als ik Dürsün vraag of hij als jeugdwerker ook een droom heeft, zegt hij onomwonden zonder nadenken: 'Ja'. "Ik droom ervan om een eigen jeugdhuis te hebben als opvang van jongeren die weggelopen zijn of in moeilijkheden verkeren. Als dat niet kan zou ik graag een jeugdhuis runnen als coördinator. Dan kan ik zelf alle regels bepalen om zowel de jongeren als de jongeren die hen begeleiden te coördineren.

Maar, misschien moet ik toch nog iets heel bijzonders zeggen aan U als pastoor en lid van de katholieke gemeenschap. Kijk, ik ben hier op vierjarige leeftijd in België gekomen en hier dus in Waterschei opgegroeid. Als ik hier thans langs het klooster van de broeders en het klooster van de zusters kom en hun scholen voorbijloop waar ik zelf school heb gelopen, dan heb ik een stille onuitgesproken pijn. In mijn kindertijd en jeugd jaren waren hier zusters en broeders die mij hebben mee begeleid en opgevoed. Nu zijn deze zusters en broeders oud geworden. Velen zijn al gestorven of naar elders gegaan. Zij staan niet meer zelf in de scholen. Ze zijn met steeds minder als kleine gemeenschap in hun klooster. Dat doet

me pijn. Ik vind het spijtig dat eens de dag zal komen dat hun klooster zal leeg staan.

Ik voel dat nu al als ik in de vroegere levensschool Lenteleven kom. Nu heet die plaats Agora. Vroeger toen ik er kwam om te spreken, hing daar overal een kruisbeeld in de lokalen. Ik vond dat nooit een uitnodiging dat zij mij als moslim tot christen wilden maken. Integendeel hun eigenheid versterkte mijn eigenheid: kijk, dit zijn christenen, en ik ben een moslim, die hier met hen mag samenwerken. Nu heb ik bemerkt, als ik er kom, dat er daar nergens nog kruisbeelden hangen. Het neutrale daarvan maakt ook mij minder bewust van mijn moslim zijn. Ook dat vind ik dus spijtig.

Ik heb het gevoel als ik dat zie gebeuren dat we stilaan naar een soort weide zonder gras zijn aan het gaan. Het is precies of we naar een noordpoolsituatie gaan: het wordt overal koud en er is geen warmte meer die vroeger ieder met zijn eigenheid en eigen warmte binnenbracht in scholen, jeugdleven en wijken. Ik vond het goed dat het er allemaal was. En ik vind het spijtig dat dat allemaal verdwijnt. Ik zou het fijn vinden als dat zou blijven en zou terugkomen: zonder die waarden en die normen wordt alles rondom ons kouder en kouder. Zonder ze op te dringen schiepen ze vroeger een sfeer van geborgenheid en warmte. We praten over die waarden tegenwoordig te weinig met elkaar als christenen en moslims en als gewone mensen. Waarom praten we daar niet meer of zo weinig over? Waarom menen politiekers dat ze alleen maar moeten spreken tot jongeren over 'kut en lul', woorden van een Vlaamse vrouwelijke minister voor welzijn als benaming voor een voorlichtingscampagne rondom het gebruik van voorbehoedsmiddelen ? Waarom meent

men softdrugs zoals cannabis te moeten legaliseren, terwijl ik door mijn eigen levensgeschiedenis weet hoe het kan lopen als je met softdrugs begint? Dan vraag ik hen: hebt ge al ooit in een wijk gewoond waar jongeren dat gebruiken, ken je zulke jongeren en de drama's in hun families? Ik ben tegen deze maatschappij met zulk een taalgebruik en met zulke afwezigheid van normen. Ge ziet me zoiets al toelaten in het jeugdhuis waar ik ben: onmogelijk volgens mij. Waar gaan we naar toe met onze maatschappij. Mij leerden ze in het afkickcentrum: leer anders praten, leer anders handelen.

In zulke maatschappij met die normen voel ik me soms heel alleen staan, terwijl ik toch midden tussen mensen sta. Dan hoor ik zeggen dat dat komt omdat je je onveilig voelt in deze maatschappij. Neen, het is hier niet onveilig. Daarover gaat mijn eenzaamheidsgevoelen niet. Het veiligheidsgevoel begint in je eigen hart en in je eigen huis door met anderen in eerbied en vertrouwen om te gaan. Wanneer dat respectvol met elkaar omgaan er niet meer is, vallen alle dromen in duigen. En daarom wil ik doorgaan en niet stoppen met mijn jeugdwerk en hulpverlener zijn.

Zolang als in de wijken jongeren nog over mij praten, is het een teken dat mijn aanwezigheid er nog altijd doorgaat en ik er niet gestopt ben. Ik kom nog in alle wijken waar ik werkte, bezoek er de jongeren van vroeger en hun families: het is een teken dat wat ik eens er heb gedaan, nog altijd doorgaat. De dag dat jullie als jongeren niet meer over mij en mijn werk met u praten, zal ik pas gestopt zijn met mijn jeugdwerk bij u. Het betekent dat ik samen met hen een droom heb gedeeld van samenleven met elkaar,

over de grenzen van nationaliteiten, culturen en godsdiensten heen. Het betekent ook dat onze droom en mijn persoonlijke droom nog altijd verder gaat. Zo lang mijn hart zal kloppen, zal ik dit werk blijven doen.

Vriendschap en hartelijkheid

Hoe belangrijk vriendschap en hartelijkheid is tussen christenen en moslims toont Dürsün met een uitgebreid voorbeeld. Al vier jaar, zo vertelt hij, wordt ik in het bezinningshuis Mariagaarde te Hoepertingen uitgenodigd en ben ik te gast aldaar in het klooster om mee deel te nemen en getuigenis te geven op bezinningsdagen. Elk jaar met Kerstmis, Nieuwjaar en op andere dagen krijg ik van de zusters een kaartje als groet. Dat vind ik fijn en het maakt mijn contact met dat klooster, de zusters en die bezinningsdagen echt kostbaar en hartelijk. Het is dan niet alleen een bezinning of een getuigenis dat ik daar geef, maar ik heb een goede band van vriendschap en verbondenheid.

Een oudere zuster in de keuken maakt me dan altijd een tas koffie als ik er kom. Ik ga er nooit weg zonder met haar te hebben gepraat en een tas koffie te hebben gedronken. Ik kijk er elk jaar naar uit om weer naar die bezinning te gaan en naar het hartelijk contact met de organisatoren en met de keukenzuster in het bijzonder. Het is dat wat wij als moslims en hulpverleners zo nodig hebben: een hartelijke uitwisseling en contacten vol medemenselijkheid.

Een onverwachte slotoproep.

Opeens, als ik mijn bandopnemer al heb uitgeschakeld zegt Dürsün: "Ik wil toch nog iets speciaals zeggen aan jullie als christenen. Ik wil nog iets zeggen dat ge zeker

ook nog moet noteren."

Hij is opeens even stil. "Hoe zal ik het zeggen wat ik nog wil zeggen?" zegt hij voor zich uit. Dan zegt hij: "Ik wil niet filosoferen en geen waardeoordeel uitspreken. Maar in al de jaren dat ik in de hulpverlener en in het jeugdwerk sta zie ik twee dingen.

Ten eerste dat de moslims – en dan wil ik niets zeggen over de waarheid of inhoud van hun boodschap – een heel groot zelfvertrouwen en een groot gevoel van zelfwaarde hebben in wat zij zeggen, terwijl ze er eigenlijk heel weinig aan doen.

En ten tweede zie ik in al deze jaren dat de christenen op deze gebieden heel veel doen maar geen zelfvertrouwen en geen gevoel van zelfwaarde meer hebben op deze gebieden. De christenen hebben als christenen heel goede ideeën, nemen vele initiatieven maar komen niet meer voor hun mening uit als christen. Het is precies of het zelfvertrouwen van de christenen en het geloof in hun boodschap weg is."

We zijn dan beide opvallend heel lang stil. Na een poosje zegt Dürsün: "Ik bewonder uw kardinaal om zijn durf en de rust waarmee hij zijn eigen mening over geloof en over samenleving geeft aan radio en televisie. Hij zou voor mij zelfs paus mogen worden, zoals ze soms zeggen. Want aan hem weet ge wat ge hebt. Dat moeten jullie allemaal veel meer doen. Dikwijls vinden jullie het goed dat de kerken leeg lopen. Dat is volgens velen van u een teken van een nieuwe tijd. Maar ik vind dat spijtig. De christenen moeten veel meer voor hun overtuiging uitkomen. Ze moeten zich als kerk met haar standpunten over jeugd en hulpverlening mengen in het maatschappelijk debat samen met ons, moslims. Ik ben fier dat ik moslim en Turk ben, maar ik zou

het spijtig vinden als het zo verder gaat in het leeglopen van de kerken en het zwijgen van de christenen. Jullie moeten je niet laten terugdringen in de kerkgebouwen. De moslims laten zich overal gelden en doen minder dan jullie. Jullie moeten als kerk ook aan het proces van deze tijd deelnemen. Ik vind het spijtig dat zoveel vertrouwde beelden van kloosters, zusters en broeders, kruisbeelden en waarden van de tijd van mijn jeugd aan het verdwijnen zijn in mijn omgeving. Kloosters komen leeg te staan, kerken lopen leeg, in alle maatschappelijke debatten zwijgen de christenen en laten zich maar aanvallen. Waar blijven jullie? Jullie hebben wat te zeggen en hebt zo veel gedaan en doet nog zo veel in stilte voor jeugd en voor mensen en jongeren met problemen. Voor het opnemen van elkaar en het integreren van elkaar in elkaars gemeenschapsleven is het belangrijk dat we elk als moslims en christenen onze bijdrage blijven leveren aan deze maatschappij”...

Als ik met de lift naar beneden ga na het afscheid van hem aan de deur van de lokalen van de integratiedienst, blijven zijn verrassende afscheidswaarden nog diep in mij nazinderen: “Christenen wees u zelf, verstop u niet, gij hebt zo veel te bieden: blijf samen met ons, moslims, op weg in onze inzet voor onze medemensen”.

- Simon Lambregs.

Interview met Dürsün Kalman, in het stadhuis van Genk, op 26 april 2001.

Droom, doel en streven - de ontwikkeling van islamitisch maatschappelijk activeringswerk -

H. Yar

De Islam is de snelst groeiende godsdienst in Nederland. Tegen deze achtergrond is het meer dan vanzelfsprekend dat tussen de bestaande identiteitsgebonden organisaties voor maatschappelijk activeringswerk ook islamitisch maatschappelijk activeringswerk tot ontwikkeling is gebracht.

In november 2000 werd de Stichting IHSAN, *Islamitisch instituut voor Samenlevingsopbouw en Activering Nederland*, opgericht. IHSAN (Arabisch voor 'goede handeling' en 'het geven') wil de participatie van de islamitische gemeenschap in de samenleving bevorderen. Tevens wil ze hun maatschappelijke inzet voor sociale vraagstukken vergroten. IHSAN sluit daarbij aan bij de waarden en normen omtrent sociaal denken en handelen uit het islamitisch gedachtegoed.

Met de oprichting van IHSAN is een formeel kader ontstaan dat het islamgebonden maatschappelijk activeringswerk kan dragen. Het draagvlak van het instituut is groot. Via de bestuursleden lopen lijnen naar de belangrijkste verbanden in het islamitische achterland, zoals de Raad van Moskeeën, de Nederlandse Moslim Raad, de Stichting Promotie van Arabische en Turkse vrouwen, SPIOR Rotterdam, het project Islam & Burgerschap, de Islamitische Scholen Besturen Organisaties en het Komitee Marokkaanse Arbeiders Nederland (KMAN). De stichting kan dan ook rekenen op een goede entree in het eigen levensbeschouwelijke achterland. De Stichting IHSAN is ingeordend in de Samenwerkende Organisaties voor Maatschappelijk Activeringswerk (de

SOM), die vanaf 1998 in programmering en financiering ruimte hebben gemaakt voor de ontwikkeling van islamgebonden maatschappelijk activeringswerk (SOM-project Islamitische Maatschappelijke Activering).

Vrijwillige inzet vanuit eigenheid

Halverwege de negentiger jaren van de twintigste eeuw ontstond binnen sociaal geëngageerde moslimkringen een discussie over de vraag wat de islamitische traditie zou kunnen betekenen in de moderne Nederlandse samenleving. In deze kringen beschouwde men verzet tegen de westerse cultuur als heilloos, maar een volledige overname ervan als te goedkoop. Men wilde, geïnspireerd door de eigen traditie en de sociale dimensie van de islam, een bijdrage leveren aan het aanpakken van maatschappelijke en sociale vraagstukken. Men zag de problematiek onder de moslim allochtonen. Men zag ook dat het welzijnswerk, dat zich juist had ontworsteld aan de verzuiling, zich in haar benadering en werkwijze afzijdig hield van religieuze tradities. Het interesseerde zich niet voor een benadering van moslims via levensbeschouwelijke concepten.

Tegen deze achtergrond werd eind negentiger jaren in Amsterdam door moslims het initiatief genomen tot het oprichten van een

instelling voor islamitisch maatschappelijk werk, educatie en opbouwwerk. Ook in Rotterdam, Den Haag en Noord-Brabant kwamen dergelijke initiatieven van de grond.

Het Brabantse initiatief was het startpunt voor het ontwikkelen van landelijk islamitisch maatschappelijk activeringswerk. Vanuit Noord-Brabant werden namelijk verbindingen gelegd tussen allerlei provinciaal-, regionaal- en grootstedelijk-georiënteerde initiatieven om te bezien of de ontwikkeling van islamitisch maatschappelijk activeringswerk op landelijk niveau mogelijk was. Contacten met de SOM, de Samenwerkende Organisaties voor Maatschappelijk activeringswerk, waren in dat proces van doorslaggevende betekenis, omdat daar voor het eerst partners werden gevonden die vanuit een levensbeschouwelijke invalshoek naar sociale vraagstukken keken. De SOM en de Brabantse initiatiefnemers gingen een verbinding aan die het mogelijk maakte de sociale potentie van de Islam te onderzoeken en na te gaan hoe Moslims, vanuit hun eigen levensbeschouwing, een bijdrage zouden kunnen leveren aan een leefbare samenleving. Het feit dat die stap in moslimkringen werd gezet, gaf aan dat men niet alleen geïnteresseerd was in de eigenheid, maar dat men betrokken was en betrokken wilde worden bij de samenleving waarvan men deel uitmaakt.

De centrale vraag daarbij was: hoe vertaal je de sociale waarden van de islam, die vorm hebben gekregen in een totaal andere samenleving, naar de moderne Nederlandse context? Hasan Yar, een van de Brabantse initiatiefnemers, werd door de SOM aangehouden om onderzoek en ontwikkelingswerk te doen rond de betekenis van de isla-

mitische sociale waarden voor het activeren van moslims tot een bijdrage aan de opbouw van de samenleving en aan de sociale vraagstukken daarbinnen.

Sociale waarden van de islam

Literatuurstudie, expertmeetings en interviews met moslimkaderleden leidden tot de conclusie dat de islam een groot aantal waarden bevat. Op basis hiervan kunnen moslims worden aangesproken op hun sociale verantwoordelijkheid. Het zijn waarden zoals *rahma*, barmhartigheid; *sawab*, handelingen die niet leiden tot een materiële maar tot een geestelijke beloning door God; *mas'uliyya*, verantwoordelijkheid jegens zichzelf en de medemens. Deze waarden hebben vorm gekregen in een traditionele islamitische omgeving en moeten worden vertaald naar de Nederlandse socio-culturele context.

Daarnaast bleek dat het initiatief tot het ontwikkelen van islamitisch maatschappelijk activeringswerk door de mensen die bij het onderzoek van Yar waren betrokken als waardevol werd gezien. De meerderheid van de betrokkenen was voorstander van het oprichten van een apart instituut voor islamitisch maatschappelijk activeringswerk en voelde er dus niet voor het onder te brengen bij een bestaande moslimorganisatie.

Op basis van de uitkomsten van het onderzoek werd besloten tot het ontwikkelen van een landelijk instituut voor islamitisch maatschappelijk activeringswerk. Er werd een stuurgroep opgericht waarin betrokken moslim kaderleden zitting namen. Bij de samenstelling ervan is gestreefd naar een evenwicht in religieuze stromingen, sekse en etniciteit. Bovendien hebben de leden

van de stuurgroep verbindingen met het moslimachterland en zijn zij goed ingeburgerd in de Nederlandse samenleving. Het vormen van een dergelijke stuurgroep is een proces waarin motiveren en stimuleren een belangrijke rol spelen. Gedurende dat proces is de stuurgroep geleidelijk aan uitgegroeid tot een groep van elf personen.

Islamitisch sociaal denken in de praktijk

Naast het vormen van een stuurgroep werd in die periode aan de hand van lezingen en debatten over islamitisch maatschappelijk activeringswerk gewerkt aan het op de maatschappelijke agenda krijgen van het islamitisch sociaal denken. Bovendien werd aangehaakt bij activiteiten van islamitische en andere organisaties die relevant waren voor het profileren van islamitisch maatschappelijk activeringswerk. Zo organiseerde Yar samen met het Islamitisch Pedagogisch Centrum discussiebijeenkomsten rond thema's als 'de betekenis van de imam voor de moslim gemeenschap in Nederland'. Ook 'vrijwillige inzet en het lot van de mens', werd gekozen, omdat dit thema binnen de wereld van de moslims sterk leeft. Velen van hen denken immers dat alles voorbeschikt is. Door deze activiteiten werd het islamitisch maatschappelijk activeringswerk geprofileerd. Tegelijkertijd werd er gewerkt aan het conceptualiseren van het islamitisch sociaal denken en handelen met het oog op het vertalen van islamitische sociale waarden naar de moderne Nederlandse samenleving.

In deze ontwikkelingsfase vond nog een derde activiteit plaats. Men ging na op welke probleemgebieden moslims daadwerkelijk te activeren zijn. Er werden vier pilotprojecten opgezet. Deze richten zich op

verschillende doelgroepen: multiprobleemgezinnen, ex-gedetineerden, (ex)psychiatrische patiënten en (ex)verslaafden, pleegkinderen en moslimgezinnen. Met deze pilotprojecten is deels aangesloten bij bestaande projecten zoals *HomeStart*, deels gaat het om eigen projecten. Nagegaan wordt of dergelijke projecten onder moslims aanslaan en, zo ja, waarom. Steeds zullen met een aantal moslimsvrijwilligers diepte-interviews worden gehouden over wat hen motiveert tot hun inzet in de projecten. Ook wordt nagegaan wat in dit verband de rol van de moskeeën kan zijn. In een aantal gevallen zal ook een vergelijking worden gemaakt met een soortgelijke aanpak elders. Zo zal bijvoorbeeld de inzet van moslimvrijwilligers in het project met ex-psychiatrische patiënten en ex-verslaafden worden vergeleken met die bij de Stichting Haags Platform van Islamitische Organisaties (SHIP), die in het project *Tawba* (*tawba* = berouw) vrijwilligers uit islamitische kring activeert voor de opvang en begeleiding van (ex)verslaafden.

Versterken van het draagvlak

IHSAN zal deze projecten nauwgezet volgen en nieuwe opzetten, zoals een project rond allochtone ouderen, rond moeders met jonge kinderen die met opvoedingsproblemen kampen en rond kwetsbare jongeren. Daarnaast zal IHSAN zich de komende jaren richten op het versterken van het huidige draagvlak voor islamitisch maatschappelijk activeringswerk. Zo wordt gewerkt aan het vormen van een platform of adviesraad voor Maatschappelijke Activering, die zal bestaan uit afgevaardigden uit de kringen van belangrijke islamitische vrijwilligersorganisaties. Daarnaast zal worden onderzocht

of het mogelijk is het islamitisch maatschappelijk activeringswerk organisatorisch uit te breiden naar provincies, regio's en grote steden.

Naast aandacht voor projecten en het uitbreiden van de infrastructuur richt IHSAN zich op de ondersteuning, informatie en advisering van het moslim vrijwilligerskader. Daartoe wordt gewerkt aan het uitbrengen van een blad. Dit zou voor de islamitische sociale infrastructuur een informatie- en platformfunctie over islamitisch sociaal denken en handelen kunnen vervullen. Ook worden contacten gelegd met de maatschappelijk betrokken moskee organisaties om hun behoefte aan ondersteuning bij sociaal gerichte activiteiten te peilen. Bovendien worden er regionale dagen georganiseerd ten behoeve van scholing en instructie van het vrijwilligerskader.

Tenslotte wil IHSAN een bijdrage leveren aan de discussie over burgerschap en de maatschappelijke betrokkenheid van moslims en aan het publieke debat over sociale vraagstukken. De stichting doet dat door, in samenwerking met lokale islamitische zelforganisaties en maatschappelijke instellingen, discussiebijeenkomsten te organiseren rond burgerschap en maatschappelijke betrokkenheid van moslims.

Eerste Nederlands islamitisch Congres

In de loop van volgend jaar organiseert IHSAN het eerste Nederlandse Islamitisch Sociaal Congres. Tijdens dit congres wordt het instituut officieel gepresenteerd. Er zal een bezinning plaatsvinden op concepten en theorieën over de waarden in het islamitisch sociaal denken en handelen. Er wordt verslag gedaan van het reilen en zeilen van het

SOM-project Islamitische Maatschappelijk Activering. En er worden workshops gehouden die gewijd zijn aan de pilot- en andere projecten die een beeld geven van de maatschappelijke activering van Islamitische Nederlanders.

IHSAN wil de sociale mogelijkheden van moslims aanspreken en is daarin nadrukkelijk geen zelforganisatie die uitsluitend gericht is op de eigen achterban. IHSAN is een professionele moslim organisatie gericht op het activeren van moslimvrijwilligers ten behoeve van kwetsbaren uit eigen kring én uit de samenleving als geheel. Het is de droom, het doel en het streven van IHSAN om op deze manier een steentje bij te dragen aan een leefbare multiculturele samenleving.

Drs. Hasan Yar is politicoloog en werkzaam als coördinator bij het landelijk Instituut IHSAN in 's-Hertogenbosch.

Tevens werkt hij als docent bij de lerarenopleiding Islam aan de Academie voor Theologie en Levensbeschouwing van de Educatieve Faculteit Amsterdam.

Islam in Europa en elders

Bisschop Eijk en de sjeik

Voor de een is homoseksualiteit een ziekte en besmetting, schadelijk voor de maatschappij. Voor de ander een neurotische stoornis. Beiden vertolken op een ongelukkige manier de 'rechtzinnige' leer van islam en christendom.

Maar de katholieke leer laat geen agressie toe op wie 'ongeordend' leven. De imam Khalil al Moumni daarentegen lijkt als geestelijke leider homofobie, zo niet homohaat te legitimeren. Het is echter de vraag of de moslim jongeren, die nauwelijks een voet in de moskee zetten, door deze uitspraken beïnvloed worden.

Helaas zijn jodendom, christendom en islam op dit terrein theoretisch even intolerant. Ieder probeert immers zijn gelijk te halen met een beroep op Tora, Bijbel, Koran en natuur. Is dit niet strijdig met de barmhartigheid die de drie Abrahamitische godsdiensten zo hoog in het vaandel hebben? - P. Reesink

Opmerkelijk persbericht

Op 14 mei liet Milli Görüs Nederland een uitzonderlijk persbericht verschijnen met als titel: *respect voor homo's is blij van burgerschap*.

Een stagiaire van de AyaSofya moskee zou gezegd hebben dat deze 'ziekte' bestreden moet worden. "Hij zal er mee moeten rekenen dat zijn uitspraken voor ons de doorslag geven dat hij niet geschikt is voor een beroeping in onze organisatie".

Volgens Milli Görüs is "de Koran expliciet over homoseksualiteit. Zoals trouwens ook

de Bijbel. De Koran spreekt echter nergens over homoseksualiteit als ziekte. En homoseksualiteit is daarmee volgens de islam ook niet overdraagbaar". ... "De geest van de uitspraken uit de Koran zijn universeel, maar de manier waarop we daarmee omgaan zijn wel degelijk tijd- en plaatsgebonden".

"Wie denken deze doempredikende imams wel dat ze zijn? Ze zijn niet Gods leger op aarde, Allah kan zeer goed voor zichzelf zorgen. De kerngedachte van de islam is de directe relatie tussen een gelovige en God. Daar komt niemand tussen. Niet voor niets spreken we over Allah als de Barmhartige en de Erbarmer. Niemand is gerechtigd iemand anders de maat te nemen.

De islam is ook expliciet over het feit dat daar waar moslims in de minderheid zijn de wetten van het land waar zij verkeren gerespecteerd dienen te worden. Dat betekent in Nederland het antidiscrimineringsbeginsel. Een dergelijke rechtsofpvatting zou beslist een verrijking voor de islamitische wereld zijn.

Het belangrijkste punt van onze kritiek is dat El-Moumni, waar hij een helpende hand had moeten bieden, 'hel en verdoemenis preekt. Homoseksueel gedrag (al of niet begrepen als homoseksuele identiteit) is van alle culturen en van alle tijden. Er zijn onder Marokkaanse en Turkse en noem welke nationaliteit maar op, evenveel jongeren als onder Nederlanders die worstelen met hun seksuele identiteit. Homo's worden niet gemaakt, homo's bi's en lesbiënnes worden geboren. Homoseksualiteit is dus ook geen

besmettelijke ziekte. De Koran schrijft ons voor te leren. Wetenschap is geen ondergeschikte van de religieuze voorschriften, maar een waakhond daarvan. We weten dus dat homoseksualiteit geen keuze is, maar een gegeven. Dat wil zeggen dat homo's onderdeel uitmaken van Gods Scheping"...

"Anti-homo uitspraken van gezaghebbende personen uit de migrantengemeenschappen voeden het potentiële gewelddadige pubergedrag van jongeren die zichzelf ook aan de kant gezet voelen. Mensen met gezag moeten erop gericht zijn burgerschap te bevorderen, kortom zoals dat in het moderne Marokko en Turkije gewoonte is.

De Nederlandse homobeweging is nog te weinig ingespeeld op jongeren met homoseksuele contacten uit andere culturen. Marokkaanse en Turkse jongeren met homoseksuele contacten vinden, in ieder geval in Amsterdam, steeds beter hun plaats in de samenleving. Vooral ook omdat ze door hun omgeving serieus worden genomen, ze hun afkomst niet verloochenen en steeds minder worden verketterd.

Misschien zou een verplichte inburgeringscursus imams helpen. Als burger heeft El-Moumni alle recht op zijn opvattingen. Als voorganger in het gebed heeft hij zich van zijn slechtste kant laten zien. Een imam moet weten dat gelovigen ervan uitgaan dat hij zich zorgvuldig heeft beraden over alle aspecten van zijn uitspraken. En dat heeft hij klaarlijk niet.

En wat onze organisatie betreft: we hebben een staat van dienst op het gebied van organiseren van debatten over moeilijke onderwerpen. We gaan daarmee door. Milli Görüs wijst discriminatie in welke vorm dan ook volledig af. De AyaSofya moskee kan

de plaats zijn voor het volgende debat tussen moslims en homo's".

Meer informatie:

Üzeyir Kabaktepe, coördinator AyaSofya moskee Amsterdam 06-51169151

Hacı Karacaer, directeur Milli Görüs Nederland 06-55778289 - P.Reesink

Interetnische moskeeën in zicht?

De Haagse wijk Transvaal kent een gloednieuwe moskee met de naam Noer oel Islam, licht van de islam. Was het daarom dat islamitische jongeren hier een conferentie belegden met de veelbelovende titel 'de toekomst'? De Marokkaanse jeugdverenigingen MJV (jongens) en Al Manaar (meisjes) organiseerden deze bijeenkomst in samenwerking met Islam en Burgerschap. Maar er zijn ook Turken, Soedanezen, Surinamers en Somaliërs. Een opmerkelijk verschijnsel, aangezien de meeste moskeeën in Den Haag en in de rest van Nederland etnisch georiënteerd zijn. Deze jongeren hier spreken vloeiend Nederlands. Niet zo de gloedvolle imam Bakkali, die als enige zijn toespraak in het Arabisch houdt. Hij behandelt een heet hangijzer: de rol van de moskee in de opvoeding. Bakkali constateert dat de meest jongeren slechts weinig tijd doorbrengen in de moskee.

Een van de stellingen luidt: de moskee moet niet wachten tot de jongeren komen; de moskee moet zelf naar de jongeren toegaan. Maar zolang als de moskeebesturen bestaan uit oudere eerste-generatie-moslims, is er noodzakelijkerwijs een generatieconflict. De vraag is echter of de goed opgeleide, meer verdienende jongeren even veel tijd en geld willen steken in een 'jonge' moskee? naar TROUW, 24.4.2001 en www.islamenburgerschap.nl

5 mei : verleden en heden

De Nederlandse Moslim Omroep wijdde er op 6 mei een speciaal programma aan: islam en bevrijding. Zo kon men zien hoe Marokkaanse moslims in 1940 Nederland hebben verdedigd en als slachtoffers van de Duitsers zijn begraven in Capelle a/d IJssel. Onder de geallieerden waren veel Marokkaanse en Algerijnse moslims die ons land hebben bevrijd. De islam kent ook een bevrijdingstheologie. Het is dan ook navrant van het Centrum Informatie Documentatie Israël te vernemen dat antisemitische uitingen de laatste tijd vooral zijn toegenomen onder Marokkaanse jongeren. Zeker, het zijn niet uitsluitend Marokkaanse jongeren want op de voetbalvelden hoort men, schandalig genoeg, vooral uit Nederlandse monden antisemitische koren. En In Oude Pekela werd de Hitlergroet door Nederlandse jongeren gebracht. Het gedrag van de Marokkaanse jongeren valt niet goed te praten, misschien wel te verklaren. Zij identificeren zich met Palestijnse jongeren van de Intifada en keren zich met hen tegen de Israëliische bezetter. Joden en Israëli's mogen echter niet met elkaar vereenzelvigd worden. Helaas heeft het woord *yahoed* (jood) voor veel moslims een negatieve klank. Zoals vroeger bij veel christenen. De jongeren krijgen ook nog het slechte voorbeeld voorgeschoteld van de president van Syrië, Bashar al Assad. Toen hij de paus toesprak, verweet hij Israël "de principes van alle religies om zeep te brengen vanuit dezelfde mentaliteit als waarmee ze Jezus hebben verraden en de profeet Mohammed probeerden te verraden en te doden".

De vooroordelen van joden, christenen en moslims tegen over elkaar zijn hardnekkig en komen uit een ver verleden. De woorden

van de paus, gesproken in de moskee van de Oemajjaden in Damascus, zijn hier op hun plaats: "Het is van levensbelang de jongeren de weg van respect en begrip te leren zodat ze de godsdienst niet misbruiken voor haat en geweld". – P. Reesink

Oproep tot jihad

Een aantal moslims uit diverse landen, met namen Turkije, wil de moslims in Tsetsenië ondersteunen. Ook vindt men op een Duitse website van Azzam-publicaties allerlei vormen van steun aan de Taliban in Afghanistan. De manier echter waarop jihad wordt uitgelegd, is voor christenen, en wij hopen ook voor moslims, moeilijk te begrijpen.

Boven de site www.qoqaz.nl/..., sinds kort opgeheven, staat als titel : "Jihad en het geweer alleen. GEEN onderhandelingen, GEEN conferenties en GEEN dialogen...". Dit is een citaat van martelaar Sheikh Abdullah Azzam.

De site wil niet oproepen tot illegale terroristieactiviteiten. Jihad wordt gedefinieerd als 'streven' en in militaire zin als 'bestrijden van onderdrukking'. Militaire training wordt een islamitische plicht genoemd met een beroep op koran 8: 60. 'Paarden' of 'strijdrossen' worden uitgelegd als een referentie naar tanks, artillerie, straaljagers. Voor de zuivere intentie wordt verwezen naar het laatste vers van soera 18. Om zich voor te bereiden op de jihad moet men doen aan fysieke training, gevechtstechnieken en overlevingstechnieken. Voor het gebruik van vuurwapens wordt een aantal adressen van schietcursussen gegeven. Dan volgen adressen voor informatie over militaire training.

De redactie van *BEGRIP* protesteert fel tegen deze eenzijdige militaire uitleg van jihad. In *BEGRIP* september 2000 bl. 98-101 legt Abdul Bari Mughtar uit wat hij onder jihad verstaat. - P. Reesink

Remigratie

De Raad van Kerken in Nederland is sterk betrokken bij de positie van migranten en vluchtelingen in ons land. Minder bekend is dat de Raad zich ook bezighoudt met remigratie. Daartoe werd in 1989 de Stichting Steun Remigranten (SSR) opgericht. Deze stichting stelt zich ten doel remigranten na terugkeer naar hun land van herkomst te ondersteunen.

Als uitvloeisel van positieve ervaringen met projecten t.b.v. remigranten naar Spanje en Griekenland, heeft de stichting SSR in samenwerking met het Aartsbisdom van Rabat al sinds lang een steunpunt in Berkane. Dit is een stad in het economisch achtergebleven noorden van Marokko. Vanuit dit gebied in de Rif zijn in het verleden veel migranten naar Nederland gekomen en ook zij die terugkeerden, de remigranten, hebben zich weer in dit gebied van herkomst gevestigd. Het steunpunt ondersteunt de remigranten om hun opgebouwde rechten in Nederland ook echt in Marokko te krijgen (pensioen, wao, kinderbijslag, e.d.). Ook helpt het steunpunt bij de ontwikkeling van deze regio, zodat jonge Marokkanen in mindere mate genoodzaakt zijn om de oversteek naar Europa te maken. En in deze ontwikkeling van de regio bemiddelt het steunpunt ook tussen Nederlands-Marokkaanse organisaties of Nederlandse organisaties die veel met Marokkanen te maken hebben en die projecten in dit gebied willen ondersteunen.

De huidige functionarissen zijn Mohammed Sayem, Cynthia Plette en Pierre Guennoun. Het adres is Rue d'Oujda 36, 60300 Berkane; tel 00 212 56 612456 /fax 615856.

De financiering is nu voor drie jaar gegarandeerd door Cordaid, een organisatie die zich bezig houdt met ontwikkelingsamenwerking. De financiële relatie met SOW kerken - van oudsher was er een relatief kleine ondersteuning vanuit de hervormde en gereformeerde diakonie - loopt komend jaar af. - Ane Mulder en Joep Beliën.

Vrouwen en Koran

In de Koran staat dat man en vrouw gelijkwaardig zijn maar verschillende taken hebben. Mag de vrouw buitenshuis werken? Mag anticonceptie volgens de Koran? In de Koran staat dat mannen de beschermers zijn van de vrouwen. Hoe moet je dit interpreteren?

Deze en andere vragen komen ter sprake tijdens de cursus 'Vrouwen en de Koran'. Deze wordt in september en oktober georganiseerd door Forum, het instituut voor multiculturele ontwikkeling. In de korantraining (9 dagdelen), geleid door Riffat Hassan, lezen en interpreteren de vrouwen samen de Koran. Ze leren over de rechten van de vrouw, de verdeling van zorg en arbeid, het familierecht. Ook is er een themadag over emancipatiebeleid.

Info: Rekha Ramsaran 030- 297 42 81
r.ramsaran@forum.nl

Mag griffier hoofddoekje dragen?

Rechtenstudente vecht afwijzing door Zwolse rechtbank aan.

De hoofddoekjes waren ruim vertegenwoordigd in de Utrechtse rechtszaal tijdens een zitting van de Commissie Gelijke Be-

handeling. De islamitische vrouwen stonden Ayse Kabaktepe bij in haar strijd om acceptatie van deze geloofsuiting.

Kabaktepe (20), tweedejaars studente rechten uit Utrecht, was door de rechtbank van Zwolle afgewezen als griffier. Ze gaf bij het sollicitatiegesprek aan dat ze tijdens de zittingen een hoofddoek wil dragen. Omdat ze zich gediscrimineerd voelde stapte ze naar de Commissie Gelijke Behandeling. Die doet uiterlijk 22 juni uitspraak in de zaak.

Het dragen van een hoofddoek is volgens Kabaktepe een religieus voorschrift waarvan ze niet mag afwijken. Volgens de rechtbank is de hoofddoek in strijd met de kledingvoorschriften die een toga en enkel een baret als hoofddekseel toestaan. De rechtbank vindt dat een griffier net als een rechter door uniforme kleding onafhankelijkheid en onpartijdigheid moet uitstralen en beroept zich hier op jurisprudentie van het Europees Hof.

„Roze driehoekjes, lieveheersbeestjes, kepeltjes, een kruis aan de hals of hoofddoeken zijn dus niet toegestaan“, aldus woordvoerder Castermans van de Zwolse rechtbank. De rechtszoekende mag op geen enkele manier het idee krijgen dat hij in het voor- of nadeel is door de zichtbare overtuiging van leden van de rechterlijke macht. Kabaktepe wijst er echter op dat een griffier wel bij de beraadslagingen zit, maar niet mag meestemmen.

De afgewezen sollicitante beschouwt het kledingverbod als achterhaald in deze multiculturele samenleving. Het uiterlijk zegt niets over de neutraliteit van die persoon. Kabaktepe vindt het onterecht dat ze door haar geloof dus uitgesloten zou worden van beroepen als griffier of rechter. Op de Amsterdamse rechtbank werkt sinds oktober

vorig jaar een griffier met hoofddoek. „Dat was voor deze rechtbank geen punt van discussie“, zegt voorlichtster Philine de Roos. Tot nu toe is er één advocaat geweest die bezwaar maakte, omdat hij stelde dat een hoofddoek de onpartijdigheid van de rechtbank in geding bracht. Na beraad oordeelde de rechtbank dat het dragen van een hoofddoek niet van invloed was op de uitspraak, omdat de griffier daar niet in meestemt.

In Nova stelde een Pakistaanse journalist dat de Nederlandse rechtspraak momenteel alleen bestaat uit blanke christelijke mensen en dat ze dit uitstralen, ook zonder expliciete symbolen.

Bron: Trouw 28.4.2001 en Nova - P. Reesink

Islamitisch dorp in bijbels openluchtmuseum

Het Bijbels Openluchtmuseum bij Nijmegen opent volgende week het Arabische vissersdorp Tell Arab. Volgens het ANP wordt dit "het eerste niet-christelijke onderdeel van de oorspronkelijk katholieke devotieplaats". Middeleeuwse kuststadjes als Mirbat en Slahah aan de Arabische Zee in Oman stonden model voor Tell Arab. De ambassadeur van het sultanaat Oman in Nederland, mevrouw K. Al-Lawati, zal het Arabische dorp 29 april openen. Kinderen van de islamitische basisschool Abibakr uit Nijmegen zullen haar daarbij assisteren.

Met de 'ingreep' geeft het museum volgens een woordvoerder "concreet invulling aan het nieuwe museumconcept, waarin naast de ontstaansgeschiedenis van jodendom en christendom evenredig aandacht wordt geschonken aan de wortels en de wereld van de islam." Met de presentatie van het Arabische vissersdorp en de vorig jaar gerenoo-

veerde karavanserai is ook de wereld van de islam definitief verankerd in het museum-park. "Een museumbezoek wordt een reis door de wereld waarin Tenach, Nieuwe Testament en Koran zijn ontstaan."

Moskee

Het nieuwe dorp, dat sinds 20 maart al gedeeltelijk is te bezichtigen, bestaat uit een aantal eenvoudige woningen, winkeltjes en een traditionele *souk* (marktplaats). Op termijn wil het museum ook een moskee - inclusief islamitische begraafplaats - op het terrein van Heilig Landstichting laten bouwen. In de komende voorjaarsvakantie worden diverse Arabische activiteiten georganiseerd voor kinderen en volwassenen, zo laat het museum weten.

Neem een kijkje in het museum:
<http://www.bijbelsopenluchtmuseum.nl>
bron: EO, 2001 – P. Reesink

Vrij op het Offerfeest?

Al jaren geleden stelde de Raad van Kerken voor om enkele christelijke feestdagen (tweede Kerst- of Paasdag, Hemelvaart) in te ruilen voor een islamitisch of hindoe feest. Elke Nederlander zou dan ook vrij zijn. De nationale feestdagen zouden dan niet meer samenvallen met vooral christelijke feesten. Een kleine stap in die richting is nu gerealiseerd op individuele basis. Het personeel van groothandels in levensmiddelen en tabak mag volgens hun nieuwe c.a.o. op christelijke feestdagen werken en is vrij op andere religieuze feestdagen. Veel personeel van bijv. Makro en Sligro is van een andere culturele achtergrond en werkt op onregelmatige tijden. Voor hen is dit dus een uitkomst. Ayranci van de Turkse arbeidersvereniging is het hier niet mee eens.

"De huidige (christelijke) feestdagen moet je juist gebruiken om te integreren". Verder ziet hij organisatorische problemen bij de productie. Omar Miloudi van het Komitee Marokkaanse arbeiders is blij en kan de afspraken allen maar toejuichen.

Bron: Trouw 27.4.2001 - P.Reesink

Moslim docent levensbeschouwing op katholieke school

2001-03-15 TILBURG (Brabants Dagblad) 13 maart 2001 - De Tilburgse moslim docent Asim Alici (24) heeft in Breda een tijdelijke baan als leraar levensbeschouwing aan het katholieke Newman College gekregen. Eerder stuitte een aanstelling op het katholieke Mill Hill College in Goirle op een veto van het bisdom Den Bosch.

De Bredase school heeft geen enkel probleem met het feit dat Alici niet katholiek is. "Het gaat hier om het vak levensbeschouwing. Wij leggen een voorgenomen benoeming van een leraar levensbeschouwing niet meer voor aan het bisdom", aldus rector ir. H. Huijsmans. Op de Bredase school is ongeveer tien procent van de leerlingen van allochtone afkomst die allemaal verplicht levensbeschouwing volgen.

Alici heeft eerder in Breda stage gelopen en toen volgens de rector een goede indruk gemaakt. Hij sluit niet uit dat de Tilburgse docent te zijner tijd in aanmerking komt voor een vaste aanstelling. "Er is een groot tekort aan docenten dus wij kunnen het ons niet eens permitteren om iemand zonder meer af te wijzen", aldus Huijsmans. Alici had eerder gesolliciteerd naar een vaste baan op het Mill Hill College, dat van plan was om hem aan te nemen. Maar de school kreeg niet het groene licht van het bisdom Den Bosch, dat op grond van het Algemeen Reglement

Katholiek Onderwijs zijn goedkeuring moet geven aan de benoeming van een godsdienstleraar.

In antwoorden op Kamervragen van de PvdA liet minister Hermans (Onderwijs) weten dat een katholieke school vrij is om eisen te stellen aan een docent godsdienst of levensbeschouwing. Het schoolbestuur OM-O, waartoe het Mill Hill College behoort, heeft inmiddels besloten dat in beginsel ook islamitische docenten in aanmerking komen voor een aanstelling in het vak levensbeschouwing. Volgens de Studenten Unie Nederland, die de belangen van Alici behartigt, zijn er meer moslim docenten die moeilijk aan een baan in het onderwijs komen. Bron: RKK - P. Reesink

Islam studie VS

Sinds 1994 is het aantal moskeeën in de VS met 25% gegroeid en bedraagt nu 1209 gebouwen. Hiervan namen 416 moskeeën deel aan het 'grootste en meest omvangrijke onderzoek' van de islam in de V.S. tot nu toe. Het rapport heet *de moskee in Amerika: een nationaal portret*. Het onderzoek, op 27.4.2001 gepubliceerd, werd uitgevoerd door Hartford Seminary Institute for Religious Research met als hoofdonderzoeker Ihsan Bagby. De statistieken laten zien dat vier vijfde van de moskeeën zich in stedelijk gebied bevindt. Het overgrote merendeel is niet fundamentalistisch. Voor driekwart geldt dat het moskeebezoek de laatste vijf jaar is toegenomen. De gemiddelde aanwezigheid bij het vrijdagsgesbed steeg van 150 naar 292. De poitieke betrokkenheid is ook groter geworden. Zo steunden de belangrijkste moslim groeperingen vorig jaar Bush bij de presidentsverkiezingen. Naar afkomst leveren de moslims het vol-

gende beeld op: 33% heeft een Zuid-Aziatische oorsprong, 30% zijn Afro-Amerikanen en 25% Arabieren. Deze drie groepen zijn in bijna iedere moskee te vinden.

Van alle bekeerlingen tot de islam vertegenwoordigen de Afro-Amerikanen 63%, blanke Amerikanen 27% en Spaanstalige Amerikanen slechts 7%. Al deze getallen betreffen de orthodoxe islam: extremistische groeperingen zoals de Nation of Islam werden niet in het onderzoek betrokken.

In tegenstelling tot Europa zijn moslims in de VS over het hele land evenwichtig verspreid. J.L Esposito constateert dat de 'studie niet zozeer de groei van de islam illustreert als wel dat moslims in de VS overal te vinden zijn'.

Er bestaan geen concrete exacte statistieken over het aantal moslims in de VS. De getallen variëren van 4 tot 10 miljoen. Serieuze schattingen echter komen niet verder dan 4 à zes miljoen. Bagby, hierin niet gesteund door zijn mede-onderzoekers, extrapoleert als volgt: hij gaat uit van het aantal personen dat op een of andere manier bij de moskee is betrokken. Dezen moeten minstens een maal per jaar in de moskee komen. Dit aantal ligt per moskee op gemiddeld 1625 moslims (bijna twee miljoen voor de VS). Aangezien er veel moslims zijn die geen enkele band met de moskee hebben, gaat hij uit van de vuistregel: het totale aantal ligt drie maal zo hoog als het aantal moslims dat een band heeft met de moskee. Zo komt hij aan 6 of 7 miljoen. Velen vinden dit te hoog geschat. Hoe dan ook, dit rapport toont dat Amerika meer moslim is geworden en dat de moslims in de VS meer Amerikaans zijn geworden.

bron: Washington Post Company; The Bal-

Bekering: nieuwe benadering

Op 2 mei hield de sociologie-professor Monika Wohlrab-Sar van Leipzig aan de universiteit van Amsterdam een lezing over bekering tot de islam. Ging men vroeger bij sociologiestudies over de godsdienst uit van de secularisatietheorie, nu vertrekt men van de 'godsdienstige markt'-theorie. Godsdienst is geen kwestie meer van traditie of sociale dwang maar stoelt op een persoonlijke keuze op de religieuze markt. Als men de diepere grond wil kennen van een bekering tot de islam, moet men niet naar een bekeringsverhaal vragen, maar naar het levensverhaal. Bekeringsverhalen worden vaak achteraf onbewust ingekleurd in religieuze bewoordingen. Zo wordt rationeel uitgelegd dat men de islam verkiest boven het christendom omdat er geen ingewikkelde dogma's zijn. Naast onvrede met de oude godsdienst wordt ook dikwijls een religieuze ervaring opgegeven als motief voor bekering. Voor M.W. zit de eigenlijke oorzaak dieper. Het kader van waaruit de auteur de bekeringsverhalen in Duitsland en de Verenigde Staten heeft bestudeerd, is de analyse van levensverhalen met de crises hierin. De crisis als probleem vindt zijn oplossing in een verandering van godsdienst. Dit is tevens een verandering van een globaal kader. Zij onderscheidt drie typen van bekering:

- de implementatie van eer: deze bekeringsverhalen hebben te maken met seksualiteit en genderrelaties.
- methodische herstructurering van een manier van leven: dit zijn gevallen waarin sociale mobiliteit een probleem oplevert.
- symbolische immigratie of strijd: de crisis wordt hier veroorzaakt door nationale iden-

titeit of etniciteit. Zo kan de islam voor een zwarte Amerikaan een substituuut worden voor zijn verloren zwarte milieu. Zijn nieuwe godsdienst wordt een symbool voor zijn nieuwe orde.

Door een andere godsdienst aan te nemen, neemt men afstand van zijn oude wereld en zijn oude plaats in de maatschappij zonder deze te verlaten. Daarom noemt M.W. haar lezing 'Symbolizing Distance'. Men krijgt een nieuwe identiteit, waaraan men eer en erkenning ontleent. Ook hervindt men de band tussen godsdienst en moraal, die in engeseculariseerd christendom verloren is gegaan. - P. Reesink

Rabbijnen herdenken Palestijns lijden

Een aantal vooraanstaande rabbijnen in Engeland heeft samen met Palestijnse vertegenwoordigers een herdenking van het Palestijnse lijden bijgewoond.

Op de bijeenkomst, die 1 april plaatsvond, werd stilgestaan bij het lijden van de Palestijnen tijdens de oprichting van de Staat Israël. De beslissing van de rabbi's de herdenking bij te wonen, heeft veel ophef veroorzaakt in de joodse gemeenschap in Groot-Brittannië. Rabbijn John Rayner, president van de Unie van Liberale en Progressieve Synagogen noemt het bijwonen van de herdenking "een religieuze, joodse en een zionistische handelswijze".

Vice-president Rabbijn Sidney Brichto van dezelfde unie vindt echter dat het event "propaganda zou zijn voor de Palestijnse Autoriteit door de aandacht af te leiden van het feit dat deze de gewelddadige intifada is begonnen, na vredesvoorstellen te hebben verworpen".

De unie heeft over de kwestie geen officieel standpunt ingenomen. Ook de *Board of De-*

puties, de overkoepelende organisatie van Britse joden, heeft geen officieel standpunt getuigd.

De joodse Paul Eisen organiseerde de bijeenkomst om de aanval van ondergrondse joodse milities op het Arabische dorp Deir Yassin in april 1948 te herdenken. Bij de aanval zijn ongeveer honderd Arabische burgers om het leven gekomen. Officiële zionistische leiders hebben het incident veroordeeld. David Ben-Goerion heeft er zijn excuses voor aangeboden aan de Jordaanse koning Abdullah. Voor veel Palestijnen staat de massamoord symbool voor Palestijnse onderdrukking door joden. Eisen vindt dat het lijden van de Palestijnen dient te worden herdacht.

De ambassadeur van Israel in Groot-Britannië zei: "Wij zien uit naar de dag waarop Palestijnse vertegenwoordigers in staat zijn sympathie te tonen voor het joodse lijden dat Palestijnen veroorzaakt hebben, zoals joodse leiders nu meeleven met het lijden van de Palestijnen".

Volgens Rabbi Rayner heeft de gezamenlijke herdenking echter iets bijzonders te weeggebracht. "Joden en Palestijnen kwamen samen in een sfeer van wederzijds begrip en respect." - P. Reesink

Afrika herontdekt Augustinus

Begin april was er in Algiers een internationaal symposium over de kerkvader Augustinus geopend, dat mede georganiseerd werd door de Islamitische Raad. De deelnemers bestudeerden het leven van de wereldberoemde theoloog, die een stempel drukte op de kerk in de eerste eeuwen van het christendom. De congresgangers hoopten vooral een duidelijker zicht te krijgen op hoe Afrikaans en tegelijkertijd universeel Augusti-

nus was. De bijeenkomst werd niet alleen door Arabische, maar ook door een aantal westerse geleerden gevolgd. In totaal waren 34 specialisten - christenen, Joden en moslims - aanwezig. Bij de opening zei Bouteflika, president van Algerije, dat Augustinus' werk "een geëigende basis was voor een gezamenlijke reflectie". "Deze stelt ons in staat te constateren in welke mate we overeenkomen en te verduidelijken hoe onze wegen naar hetzelfde punt leiden. Zo kunnen we samen een weg uitstippelen van een ethiek van relaties tussen verschillende beschavingen. Relaties, gebaseerd op respect, begrip en solidariteit". "De breuk tussen het Westen en de wereld van de islam veroorzaakt een algemeen klimaat van wantrouwen en vijandigheid. Hierdoor blijven bronnen van spanning en crisis bestaan. Zo maakt in de verbeelding van westerse maatschappijen het rode gevaar van de koude oorlog plaats voor het groene gevaar van de islam. En men valt ook liever terug op zichzelf en het verleden". Bouteflika wijt het extremisme aan het vervalsen van de ware boodschap van de Koran en aan de gevolgen van het kolonialisme. Moslims begonnen "het Westen te zien als 'ontwaard' in een proces van decadentie dat toegeschreven moet worden aan het verstikken van het kritisch denken, het ondergeschikt maken van geloof aan macht, aan het einde van de *ijtihād*...".

Bron : bisdomblad (nr. 289) van Oran, Algerije – P. Reesink

Geen godsdienstoorlog in naam van jihad

Deze stelling verkondigde professor M. Charfi, oud-minister van onderwijs in Tunisië op een congres over godsdienst en mensenrechten in Rome 14 mei jongstleden.

Met een verwijzing naar de Koran (60: 8-9 en 2: 186) verwierp hij elke aanvalshandeling als niet islamitisch. Jihad valt alleen te rechtvaardigen als zelfverdediging. De politiek misbruikt de godsdienst en de mensenrechten door oorlog en geweld.

Charfi verduidelijkte dat onder de islamitische landen alleen Afghanistan, Soedan en Iran een 'radicale visie' hebben. Zes andere landen beschrijft hij als 'traditioneel'. In 80 % van de islamitische landen zijn er belangrijke ontwikkelingen gaande. – P. Reesink

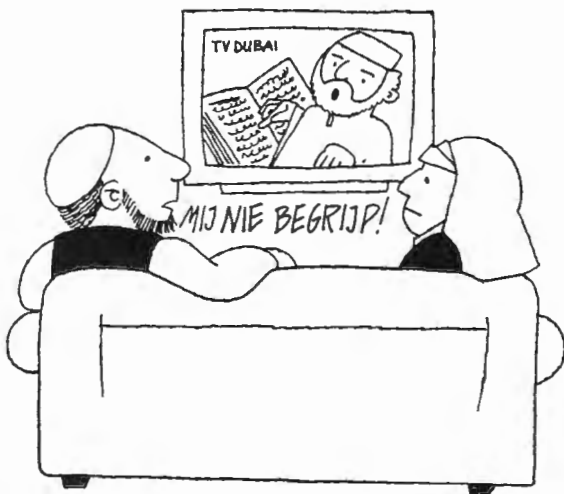
Christenen en moslims eensgezind

Het christelijke blad *De Uitdaging* en een aantal orthodoxe moslim landen willen het kinderkaartspel Pokémon weren. De christenen doen dit vanwege 'het oprukken van het duivelse en occulte denken', dat ook van toepassing is op *Harry Potter*. Saoedi Arabië en enkele golfstaten hebben nog andere argumenten. Het spel veronderstelt de evolutietheorie van Darwin. Moslims in deze landen (en sommige christenen in Nederland) vinden dit ingaan tegen de leer dat

God de schepper is van de wereld. Het spel zou joods propagandamateriaal zijn. 'Pokémon' zou betekenen 'Ik ben een jood'. Het is een spel waarmee men geld verdient. bron: Trouw 7.5.2001 en Net2 One P. Reesink

Islamitische TV in Dubai

Het emiraat in Dubai wil de islam promoten via een satelliet zender. Deze zal Tibah gaan heten naar de stad Medina. In Nederland heeft de moskee in Zuid-West Amsterdam dezelfde naam Taiba, welriekend, aangenaam. Details over de op te richten zender zouden te vinden zijn op de site www.sheikhmohammed.co.ae. De zender wil "de moslims hun grote godsdienst onderwijzen, die door een meerderheid van hen niet volledig wordt begrepen", zoals de mufti van Qatar zegt, sjeikh Youssef Al Qaradawi. – P. Reesink

Afrika: geroepen tot dialoog

Een van de kenmerken van de Afrikaanse cultuur is 'convivialité', het samenwonen en samenleven met elkaar, ongeacht religie of etnie. Daarom kan Afrika bijdragen tot de dialoog, zowel met de traditionele godsdiensten als met de islam. Dit zegt *Eloi Messi Metogo*, Dominicaan uit Kameroen, voormalig journalist en professor dogmatische theologie in Yaounde in het *blad Spiritus nr. 160*.

De interreligieuze dialoog heeft zich ten onrechte te veel gecentreerd op de grote godsdiensten met voorbijgaan van de traditionele religies. Deze laatste kennen geen stichter, hebben geen universele claims maar zijn wel springlevend onder veel christenen. Zonder leergezag of zieltjeswinnerij zijn ze zeer tolerant, integreren Afrikaanse cultuurelementen zoals voorvaderverering en doorbreken de scheidsmuren van familie en godsdienst. Ze zijn pragmatisch en niet dogmatisch en gericht op de gemeenschap. De kerken kunnen veel van hen leren.

Ook de relaties met de islam zijn in Afrika anders dan in Europa. De geschiedenis is niet belast met conflicten. De Afrikaanse islam is lang buiten de invloedssfeer gebleven van panislamitische bewegingen. Er is wel een wederzijds wantrouwen tussen islam en christendom ondanks de goede contacten dankzij de 'convivialiteit'.

Vervolgens schetst de Afrikaanse theoloog de perspectieven van de dialoog. De Afrikaanse spiritualiteit van de traditionele

godsdiensten geeft de kerken een andere opvatting over het heil hier en nu. Over de gemeenschap met inbegrip van de band met de voorouders. Maar het christendom moet kritisch blijven ten opzichte van de magische mentaliteit, die kan leiden tot haat en geweld.

Het samenleven van christenen en moslims wordt bedreigd door arabisering en islamisering van buiten af. De angst moet wijken voor gezamenlijke, solidaire aanpak van armoede en mensenrechten.

bron: Spiritus nr. 160 - P.Reesink

Afrikaanse bisschoppen en dialoog

Een zelfde geluid was te horen op het congres, dat kardinaal Francis Arinze van de Pauselijke Raad voor de Dialoog met Andersgelovigen voorzat in april 2001 in Kameroen. Dit richtte zich vooral tot bisschoppen uit de Franssprekende landen ten zuiden van de Sahara. Arinze constateerde dat de betrekkingen tussen christenen en moslims in Sierra Leone 'redelijk goed' waren ondanks de oorlog. En ondanks spanningen in andere landen, zoals Noord-Nigeria, zijn de relaties in het algemeen 'nogal goed'.

Pastorale zorg moet worden besteed aan de traditionele Afrikaanse godsdiensten. Deze zijn immers de 'humus' waaruit de meeste christenen in Afrika voortkomen.

Samen op weg

De Pauselijke Raad heeft in 1999 een uitgave gepubliceerd *Cheminer ensemble* (Samen op weg). De ondertitel luidt: De katholieke kerk in dialoog met de godsdienstige tradities van de wereld. Het 140 bladzijden tellende werkje beschrijft niet alleen het hindoeïsme, het boeddhisme, het jaïnisme, het shintoïsme, het confucianisme, het taoïsme, de islam, het zoroastrisme en de sikhs maar ook het christendom en het jodendom. De traditionele godsdiensten krijgen nog meer expliciete waardering dan in de verklaring *Nostra Aetate* van het Tweede Vaticaans Concilie. Zo wordt gezegd dat hun aanhangers geloven "in één God, die ze beschouwen als Een, enige Schepper en hoogste Geest, Almachtig, ongeschapen Koning, Alwetend, Alomtegenwoordig, Degene die boven al het zichtbare en onzichtbare is, de Hemel, de Zon, de Onvergelijkelijke, het Leven, het Zijn bij uitstek, de Transcendente enz.". Ze geloven ook 'in wezens die ondergeschikt zijn aan God', vereren hun voorouders en tot slot: "het gevoel voor het heilige is overal aanwezig" en "het atheïsme is in het algemeen onbekend in deze traditionele maatschappijen".

Het gezin, de heiligheid van het leven, de waardering voor bejaarden, het geloof, de moraliteit, de cultus: dit zijn allemaal waarden waarop de verkondiging van het evangelie zich kan baseren en waarmee rekening gehouden moet worden.

Het boekje bevat ook 5 recente teksten van Johannes Paulus II over de dialoog met de islam, het jodendom, de wereldgodsdiensten en de niet-christelijke godsdiensten.

bron: Zenit.org (ZF01040508) - P. Reesink

Schilderswijk

Eildert Mulder, *De zwijgende portieken van de Haagse Schilderswijk*, Amsterdam: Bulaaq, 2001, 160 blz.

Op 12 maart 2001, vlak voor het begin van de Boekenweek - over het land van herkomst, zoals bibliofielen zich zullen herinneren - vond de presentatie plaats van het bovengenoemde boekje. De uitgever had gekozen voor het Volksbuurtmuseum, dat midden in de Schilderswijk ligt. Voor de gelegenheid was er een wandeling door de wijk georganiseerd, gevolgd door discussie, waarbij ook het eerste exemplaar werd aangeboden aan oud-wethouder Adri Duivesteyn. Al met al een passende omlijsting van het vele werk van de auteur.

Eildert Mulder is redacteur van *Trouw*, hield zich aanvankelijk met het Midden-Oosten bezig en sinds kort met de stad Den Haag. In de Schilderswijk, die zoals bekend een van de meest multiculturele wijken van Nederland is, heeft hij een verbinding gevonden tussen zijn oude en zijn nieuwe werkterrein. Gesteund door een subsidie heeft hij drie maanden volledig besteed aan het ontdekken van de wijk, met dit boekje als resultaat. Uit het voorwoord valt op te maken dat het geen eenvoudige klus is geweest: zoals Mulder zelf zegt, in een Midden-Oosters land heb je meestal maar met één vreemde taal en cultuur te maken, en niet met vele tientallen.

Het valt mij moeilijk een evenwichtig onderdeel te geven over het boekje. Het bestaat uit een onafgebroken aaneenschakeling van korte scènes. Er komen bewoners aan het woord, van drugsdealers en autochtone buurtbewoners tot boefjes van 12 en illegalen, maar ook gemeenteambtenaren en agenten. Soms draait het verslag om een

winkel, een buurthuis, een straat of plein, of om een gebeurtenis, zoals een bijeenkomst van buurtbewoners om de problemen in de wijk aan te kaarten. Het beeld is van een verpletterende veelkleurigheid: Marokkanen, Soedanezen, Turken en Koerden, Bulgaarse illegale werknemers, Surinamers en Antillianen en nog veel meer etnische groepen met hun eigen godsdienst, geschiedenis, economische situatie en vooral hun mening over de wijk. Dit alles beschrijft Mulder met vlotte pen, zonder om de hete brij heen te draaien en zonder de lezer te belasten met zijn eigen theorieën over hoe het wel of niet zou moeten. Dat hij dat zo heeft kunnen doen, is uit journalistiek oogpunt heel erg knap.

Een ieder die te maken heeft met migrantenwijken of meent de stad Den Haag te kennen, zou dit boek dan ook zeker moeten lezen. Wel zal wie juist niet bekend is in Den Haag, af en toe moeite moeten doen om zich een beeld te vormen van het stratenplan en het type huizen in de wijk; bij de hoeveelheid informatie die wordt geboden is het wel eens moeilijk dat vast te houden. Door de vlotte stijl is de verleiding groot om snel door te lezen, terwijl de inhoud vraagt om een beetje bezinktijd. Het is wel eens moeilijk het goede evenwicht te vinden.

Dat speelt helemaal wanneer je je ook vragen stelt naar de ethische implicaties van het verslag van Mulder, om de lat daarmee een beetje hoger te leggen. De auteur is heel spaarzaam met morele oordelen. Op maar een paar plaatsen staat hij die zichzelf toe. Onder meer, waar hij schrijft over Marokkaanse mannen die hun vrouwen thuishouden. En - typisch - als het gaat over een rel waarbij het oude, monumentale station

Holland Spoor door protesterende jongeren wordt beschadigd. Dat noemt hij zelfs "barbaars". Opvallend. Is dat "erger" dan - bijvoorbeeld - vluchtelingen die in de illegaliteit belanden, prostitutie, inbraken door kinderen en enorme frustraties bij de politie? Niemand begrijpe mij verkeerd, het is natuurlijk onzin om een soort hiërarchie van ellende op te stellen, maar wat ik bedoel is dat de toestanden die Mulder beschrijft, nogal wat ethische vragen oproepen, zonder dat hij een handreiking biedt om deze bespreekbaar te maken.

Dat is wat ik persoonlijk jammer vind, ondanks alle waardering. Het is weliswaar heel moeilijk om tot eerlijke morele afwegingen te komen in een wijk als de Schilderswijk, en het vraagt een behoorlijk stuk academische training, maar dat neemt niet weg dat deze ergens toch onmisbaar zijn. Als morele waarden als rechtvaardigheid, veiligheid en bestrijding van discriminatie een kans willen krijgen, is het nodig dat Nederlanders en Nederlandse overheden een heldere afweging durven te maken wat kan en wat echt niet meer kan, en waarom. Misschien iets voor de toekomst? - Matthijs Kronemeijer, student Arabisch en theologie te Utrecht.

Met je eigen ogen

Een video en een handleiding over beeldvorming en Marokko

In februari 2001 heeft de NPS op Nederland 3 de televisieserie *Met je eigen ogen* uitgezonden. Daarin wordt een groep Nederlandse scholieren gevolgd op reis door Marokko. De video laat in drie afleveringen zien hoe 35 jongeren met diverse culturele achtergrond rondreizen in een cultuur die voor sommigen vreemd en voor anderen bekend

is. De leerlingen rijden op een kameel, zwemmen in een bron onder de palmbomen en bezoeken scholen, werkplaatsen en winkels. De scholieren filmden ook zelf met digitale camera's. Hun korte videoreportages zijn ingebed in de professionele beelden van de reisbestemmingen en in de interviews met de leerlingen voor, tijdens en na de reis. FORUM heeft samen met Leila Jaffar Consultancy op basis van deze serie een handleiding vervaardigd. Daarin wordt via vragen, oefeningen en internetopdrachten aandacht besteed aan meningen, oordelen en vooroordelen over andere landen en andere culturen. De handleiding biedt docenten ondersteuning bij groepsdiscussies over de video en bevat bovendien verwerkingsoefeningen. De oefeningen zijn zeer geschikt als voorbereiding op een studiereis. Met je eigen ogen is bestemd voor leerlingen in het derde of vierde leerjaar van havo/vwo, het laatste jaar van het vmbo en voor studenten

aan de toeristische opleiding van het ROC. Utrecht, FORUM, 2001 Video en docentenhandleiding Bestelnummer 007.3920 f 49,50

Matrix Interculturalisatie

Voor begeleiding van het interculturalisatieproces in de sectoren Zorg en Welzijn

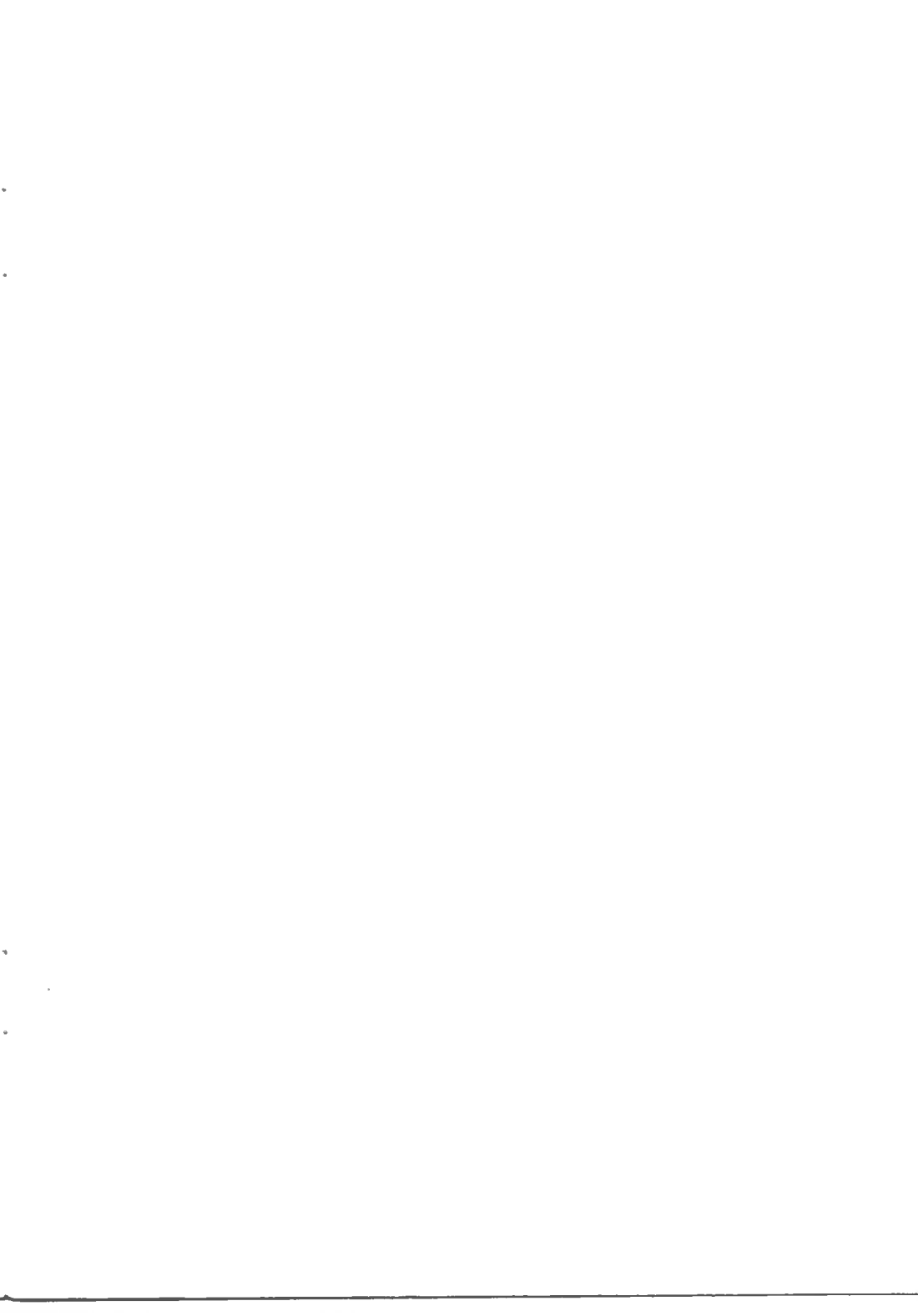
In veel organisaties die werkzaam zijn binnen Zorg en Welzijn is al het een en ander bereikt op het gebied van interculturalisatie, maar vaak stagneert het proces doordat de voortgang te sterk afhankelijk is van een paar gedreven medewerkers of doordat er slechts aan enkele facetten van interculturalisatie gewerkt wordt.

De Matrix Interculturalisatie is een analytisch hulpmiddel om het integrale interculturalisatieproces van organisaties te verhelderen en te begeleiden. In dit model wordt fasegewijs aangegeven wat iedere functiegroep in een organisatie zou moeten doen om het proces te laten slagen.

De Matrix kan dienen als checklist of analyse-instrument voor adviseurs of begeleiders van binnen of buiten de organisatie.

God is Liefde

begrip

Luybenstraat 17
5211 BR 's-HERTOGENBOSCH
Tel. 073-6145159 (tstnr.3)